

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Nestátní neziskové organizace a jejich význam

pro regionální rozvoj

Bc. Eva Bartošová

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Eva Bartošová

Hospodářská politika a správa
Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Nestátní neziskové organizace a jejich význam pro regionální rozvoj

Název anglicky

NGOs and their importance for regional development

Cíle práce

Cílem práce bude návrh možnosti využití činnosti nestátních neziskových organizací pro rozvoj regionu. Na rozdíl od veřejnoprávních neziskových organizací využívají ve své činnosti často práci dobrovolníků, což umožňuje na jedné straně snižovat mzdové náklady těchto organizací, zároveň však i uspokojovat specifické potřeby klientů, často menšinových skupin obyvatel. Nestátní neziskové organizace (NNO) mohou svou činností poukázat na problémy regionu a ovlivnit zvýšení kvality života obyvatelů regionu. Dílčím cílem bude zjistit stávající stav (rozsah) činnosti NNO v daném regionu. Druhým dílčím cílem bude zjistit vnímání činnosti NNO v regionu jak klienty, tak dotčenou veřejností. Dalším dílčím cílem bude zjistit vize a postoje aktérů – představitelů konkrétní NNO i relevantních zástupců regionu.

Metodika

Teoretická část, analýza stávajícího stavu a charakteristika prostředí bude vycházet ze studia dokumentů. Terénní šetření bude probíhat kvantitativním a kvalitativním sociologickým přístupem. Kvantitativní šetření bude probíhat pomocí dotazování mezi veřejností. Kvalitativní část bude realizována pomocí polostrukturovaných rozhovorů mezi aktéry rozvoje regionu. Výsledky budou zhodnoceny, diskutovány a bude stanoven závěr. Osnova práce: 1. Úvod, 2. Cíl a metodika 3. Teoretická část 4. Charakteristika prostředí 5. Šetření v terénu 6. Výsledky a diskuze 7. Závěr 8. Seznam použité literatury 9. Přílohy

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Nestátní neziskové organizace, neziskový sektor, regionální rozvoj

Doporučené zdroje informací

DISMAN M. (1999) Jak se vyrábí sociologická znalost. Karolinum, Praha. ISBN 97-8802-460-139-7

MOSELEY, M. J. (2003) Rural development: principles and practice. SAGE, 2003. London. ISBN 0-7619-4766-3.

NOVOTNÝ, J. (2009): Success factors and volunteerism in non-profit organizations in the Czech Republic. Oeconomica, Praha. ISBN: 978-80-245-1474-1

SALAMON, L., HEMS, L. (2000). The Nonprofit Sector: For What and for Whom? Working Paper of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project No. 37. Baltimore: The Johns Hopkins University Centre for Civil Society Studies.

VACEKOVÁ, G., SVIDROŇOVÁ, M. (2016): Nonprofit organizations in selected CEE countries: a journey to sustainability. Radom, Masarykova univerzita, Instytut Naukowo-Wydawniczy „Spatium”, Brno. ISBN: 978-80-210-8188-8.

WOKOUN, R. (2008) Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování. Linde, 2008. Praha ISBN 978-80-7201-699-0

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Pavla Varvažovská, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 3. 9. 2019

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 14. 10. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 02. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Nestátní neziskové organizace a jejich význam pro regionální rozvoj" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Pavle Varvažovské, Ph.D. za vedení této práce a své rodině za podporu a trpělivost.

Nestátní neziskové organizace a jejich význam pro regionální rozvoj

Abstrakt:

Tato diplomová práce se zabývá významem činnosti neziskových organizací, především pak těch, které se zabývají animoterapií. Předložením výsledků výzkumů dokládám pozitivní vliv této terapie na široké spektrum zdravotních potíží a diagnóz. Vlastní výzkum pak dokládá názor veřejnosti, uživatelů animoterapie i zástupců relevantních odborů krajského úřadu v Olomouci nejen na animoterapii, ale i na činnost neziskových organizací, které ji poskytují. Na základě rozhovoru se zástupci animoterapeutických NNO pak uvádím problémy, se kterými se tyto organizace potýkají, a navrhuji možná řešení.

Klíčová slova:

Neziskové organizace, neziskový sektor, dobrovolnictví, dárcovství, animoterapie, hiporehabilitace, hipoterapie, canisterapie.

NGOs and their importance for regional development

Abstract:

This thesis aspires to prove the importance of non-governmental organizations, above all of those that provide animal-assisted therapy (AAT). Introduced research results offer the evidence of positive influence of AAT on wide range of health issues and diagnosis. My own research shows the opinion of public, active users of AAT and of representatives from relevant departments of regional authority of Olomouc on the therapy itself and on the activity of AAT NGOs. Having interviewed the head representatives of AAT NGOs I state several difficulties those organizations have to face and offer possible solutions.

Keywords:

NGOs, volunteering, donations, animal-assisted therapy (AAT), equine-assisted therapy, dog-assisted therapy

Obsah

1. ÚVOD.....	11
2. CÍL PRÁCE A METODIKA	13
3. TEORETICKÁ ČÁST	15
3.1 Občanská společnost.....	15
3.2 Neziskový sektor	17
3.2.1 Vymezení neziskového sektoru.....	17
3.2.2 Vývoj neziskového sektoru v ČR.....	18
3.3 Neziskový soukromý sektor	20
3.4 Neziskové organizace - vymezení pojmu	21
3.5 Funkce NNO	24
3.6 Vztah státu a neziskových organizací.....	25
3.6.1 Selhání NNO	25
3.6.2 Partnerství.....	26
3.6.3 Konfliktní vztah.....	27
3.6.4 Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (RVNNO).....	27
3.7 Zdroje informací o stavu neziskového sektoru	28
3.7.1 Satelitní účet neziskových institucí (SÚNI)	28
3.7.2 Centrum pro výzkum neziskového sektoru (CVNS).....	30
3.8 Organizace sdružující NNO.....	32
3.8.1 Asociace nestátních neziskových organizací České republiky, z. s. (ANNO)	32
3.8.2 Asociace veřejně prospěšných organizací ČR (AVPO)	32
3.8.3 Svět neziskovek	34
3.8.4 Unie nestátních neziskových organizací Olomouckého kraje (UNO OK)	35
3.9 Financování neziskových organizací.....	35
3.9.1 Veřejné prostředky.....	35
3.9.2 Dobrovolnictví.....	37
3.9.3 Dárcovství.....	39
4. VLASTNÍ PRÁCE.....	41
4.1 Aktuální údaje o NNO.....	41
4.1.1. Situace v ČR	41
4.1.2 Situace v Olomouckém kraji.....	41
4.2 Význam NNO	43
4.3 Animoterapie	45
4.3.1 Základní charakteristika	45

4.3.2 Stručná historie.....	46
4.3.3 Canisterapie.....	47
4.3.4 Hiporehabilitace a hipoterapie.....	52
4.3.5 Cílová skupina animoterapie.....	54
4.4 Animoterapeutické NNO.....	56
4.4.1 PRO DOTYK, z. s.	56
4.4.2 Centrum hiporehabilitace Mirákl.....	61
5. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	65
5.1 Dotazník č. 1 - Klienti animoterapie.....	65
5.2 Dotazník č. 2 - Krajský úřad Olomouc.....	70
6. VÝSLEDKY A DISKUSE.....	72
6.1. Výsledky výzkumu.....	72
6.2. Diskuse.....	73
6.3 Doporučení.....	74
7. ZÁVĚR.....	77
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	79
8.1 Citovaná literatura.....	79
8.2 Seznam obrázků.....	83
8.3 Seznam tabulek.....	83
8.4 Seznam grafů.....	84
8.5 Seznam použitých zkratk.....	84

1. ÚVOD

Jednou z pozitivních změn, které přinesl politický vývoj v České republice po roce 1989, je bezpochyby narůstající občanská aktivita. Byly znovu oživeny organizace, které měly v naší zemi bohatou historii, jako např. Skaut nebo Sokol. Různé občanské aktivity se začaly formovat ve všech sférách společenského života jako projev možnosti svobodně se sdružovat a společně řešit problémy jak osobní, tak skupinové či celospolečenské a daly tak vzniknout mnoha nestátním neziskovým organizacím (NNO).

Neziskové organizace se však v dnešní době netěší příliš velké přízni veřejnosti ani politiků. Jsou často viněny ze zneužívání dotací či ze špatné transparentnosti. Dle nejnovějšího výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění ze září 2019 důvěra občanů v NNO zaznamenala opakovaně mírný pokles, a to o 5 procentních bodů ve srovnání s výsledkem z března téhož roku, a to z 38,4 na 33,1%.

I přes všechnu negativní publicitu nelze pochybovat o významu neziskových organizací. Jak uvedla zmocněnkyně pro lidská práva Helena Válková na konferenci pro NNO v sociálních službách konané u příležitosti Mezinárodního dne za odstranění chudoby v roce 2019, 60 procent veškerých sociálních služeb registrovaných v ČR zajišťují právě nestátní neziskové organizace. Jsou nenahraditelné nejen z hlediska poskytovaných služeb, ale významné i z hlediska dobrovolnické práce nemalého rozsahu či z hlediska zaměstnanosti.

Ve své práci se zaměřím především na *animoterapeutické* organizace a upozorním na potíže, se kterými se potýkají, a které jsou pro ně bohužel život ohrožující. Detailněji se budu zabývat dvěma organizacemi poskytujícími *hiporehabilitaci* a *canisterapii*, protože situaci takové organizace znám jak z pohledu dobrovolníka a fundraisera, tak z pohledu vděčného uživatele poskytovaných služeb. Jako matka a jediný pečovatel dvou dětí s kombinovaným postižením si neumím představit, jak bych se dnes obešla bez opory organizace, o které jsem ještě před pár lety neměla ani tušení. Charakteristiku animoterapie a vysvětlení výše uvedených pojmů najde čtenář v teoretické části práce.

Obecně se domnívám, že skutečný význam neziskových organizací bohužel opravdu docení a potvrdí pouze uživatel jejich služeb či (v případě sociálních služeb) osoba o uživatele pečující. Svou prací bych ráda dokázala skutečný význam animoterapeutických

nestátních neziskových organizací, rozšířila povědomí o jejich důležitosti a pomohla jim s řešením nemalých potíží, které jim významně komplikují jejich záslužnou práci.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem této práce je dokázat význam neziskových organizací, a to především těch, které se zabývají animoterapií. Zaměřím se tedy nejen na prokázání přínosu jejich hlavní činnosti, čili animoterapie jako takové, ale také na ekonomický a společenský přínos neziskových organizací obecně.

Nejprve se pokusím přiblížit pojmy občanská společnost a neziskový sektor, detailněji se pak budu zabývat pojmem nezisková organizace. Vysvětlím jejich podstatu, členění z různých hledisek a jeho praktické využití, budu se zabývat příčinami jejich vzniku a vztahem těchto organizací ke státu.

Dále pak představím významné zdroje informací o neziskovém sektoru, ze kterých budu čerpat údaje pro výzkumnou část práce, a také organizace, které jednotlivé NNO sdružují a stávají se partnery státu při jednání o neziskovém sektoru.

Pro představu o ekonomickém přínosu neziskových organizací uvedu jednotlivé zdroje jejich financování s poukázáním na význam dárcovství a dobrovolnictví, a pro představu o současném stavu neziskového sektoru pak aktuální statistické údaje za celou republiku a Olomoucký kraj.

V další části představím animoterapii jako takovou a stručně se zmíním o její historii. Předložením výsledků výzkumů týkajících se vlivu animoterapie na zdraví člověka se pak pokusím dokázat její skutečný význam. Pro lepší představu o možném rozsahu pozitivního dopadu této terapie na občany ČR uvedu statistické údaje o potenciálních cílových skupinách klientů.

Dále představím některé animoterapeutické neziskové organizace a pokusím se formou rozhovorů s jejich představiteli získat informace o potížích, se kterými se potýkají, a také navrhnout jejich řešení.

Pro zjištění názoru cílové skupiny na animoterapii a na neziskové organizace, které je poskytují, jsem zvolila dotazníkové šetření, se kterým oslovím respondenty prostřednictvím sociální sítě. Tato práce vzniká v době přísných protiepidemiologických opatření souvisejících se šířením koronaviru Sars-CoV-2, a proto bude výzkum prováděn spíše touto

bezkontaktní formou. Ze stejného důvodu jsem zvolila dotazníkové šetření i pro zjištění povědomí o animoterapii a relevantních NNO mezi pracovníky krajského úřadu v Olomouci.

3. TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Občanská společnost

S pojmem občanská společnost se dnes setkáváme poměrně často. Známe jej nejen z médií, ale i z běžného života. Přesto je obtížné jej definovat, protože je velmi obsáhlý. Jeho studiem se zabývá především politická sociologie. Jeden z možných výkladů nabízí například Guasti ve své práci *Povaha občanské společnosti v České republice v kontextu střední Evropy: pojem občanská společnost vymezuje oblast mezi sférou soukromého zájmu a státem. Je to oblast dobrovolného sdružování mimo sféru trhu, státu a soukromých životů, ve které si uvědomujeme provázanost našeho světa (Guasti, 2007).* „Podle Jeana Cohena je moderní občanská společnost utvářena a reprodukována různými formami kolektivního jednání a je institucionalizována na základě práva - především subjektivních práv, která hrají významnou roli ve stabilizaci sociální diferenciaci (Guasti, 2007).“

„V politické sociologii Roberta Putnama je občanská společnost místo, kde občané mohou rozvíjet svůj sociální kapitál a kultivovat svůj společenský smysl, tj. učí se spolupracovat, přijímat a dodržovat závazky vůči druhým a také omezovat vlastní zájem ve prospěch společných hodnot (Sobotka, & Znoj, 2020).“

Když budeme občanskou společnost posuzovat z institucionálního hlediska, pak se jedná o síť společenských institucí a sdružení, která jsou důsledkem dobrovolných aktivit občanů směřujících k uspokojení jejich zájmů (Kubát, 2006). Instituce občanské společnosti působí horizontálně. Zároveň jsou jejich vztahy nezávislé na státu, ale jsou jimi chráněny na základě práv a svobod jednotlivce a právu na sdružování. V moderní společnosti mezi demokratickým státem a občanskou společností není rivalita. Občanská společnost je demokratickou společností garantována a zároveň demokratický stát bez občanské společnosti by neměl povahu demokratičnosti (Grospič & Kadeřábková & Mates, & Wokoun, 2004).

Jak vyplývá z výše uvedeného, hlavním zdrojem občanské společnosti jsou tedy aktivní občané, kteří se dobrovolně podílejí na spravování věcí veřejných. Za tímto účelem se sdružují buď zcela neformálně, nebo volí institucionalizaci, která jim umožňuje vystupovat jako právnická osoba. Takové organizace potom vytvářejí tzv. neziskový sektor. Neziskové

organizace (NNO) dle Friče však představují jen jednu ze čtyř základních oblastí občanské společnosti (viz Tab. 1), která nás ovšem bude nejvíce zajímat (Frič, 2015).

Tab. 1: Čtyři oblasti občanské společnosti

	Spontánní	Formálně organizovaná
Individuální	Sousedská výpomoc, aktivismus všedního dne, virtuální aktivismus	Účast ve volbách, na zasedáních místního zastupitelstva
Kolektivní	Občanská sebeorganizace ad hoc	Členství a dobrovolnictví v NNO, transakční aktivismus

Zdroj: Frič 2015, vlastní úprava

Bližším vymezením neziskového sektoru a neziskových organizací se budeme zabývat v další kapitole.

Pro lepší představu o vzájemných vztazích pojmů občanská společnost, neziskový sektor a neziskové organizace, které se budou objevovat v celé práci, uvádím schéma jejich hierarchického uspořádání.

Obr. 1: Grafické zobrazení pojmů vázících se k občanské společnosti

Zdroj: Guasti, 2007, vlastní úprava

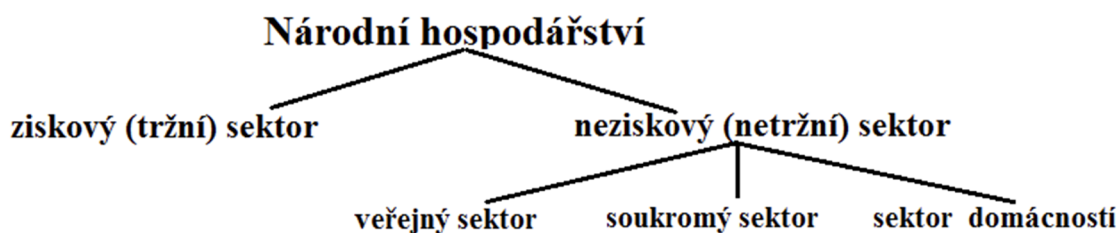
3.2 Neziskový sektor

3.2.1 Vymezení neziskového sektoru

Neziskový sektor je spolu se ziskovým sektorem součástí národního hospodářství. Pro snadnější pochopení jeho postavení použijeme schéma celého prostředí národního hospodářství, které zohledňuje princip financování (Rektořík, 2010).

Z hlediska ekonomické (finanční) stránky ho lze dělit na neziskový veřejný sektor, neziskový soukromý sektor a sektor domácností. Z pohledu ekonomické oblasti je neziskový sektor vymežován jako neziskové a nestátní organizace (Rektořík, 2010).

Obr. 2 Členění národního hospodářství podle principu financování

Zdroj: Rektořík, 2010

Dle tohoto členění platí pro dané sektory následující definice:

- * Ziskový sektor – neboli tržní sektor, je orientován na vytváření zisku díky prodeji statků.
- * Neziskový sektor – hlavním cílem není vytváření zisku, nýbrž dosažení užitku.
- * Neziskový veřejný sektor – financován z veřejných financí, řízen a spravován veřejnou správou (státní správa a samospráva), podléhá veřejné kontrole a rozhoduje se v něm veřejnou volbou.
- * Neziskový soukromý sektor neboli třetí sektor - financován díky dobrovolným finančním příspěvkům fyzických a soukromých právnických osob a také z příspěvků z veřejných financí. Cílem je dosažení užitku.

* Sektor domácností – sdružuje občany (rodiny a jednotlivce), jež jsou začleněni do koloběhu finančních toků, vstupem na trh statků a výrobních faktorů (Rektořík, 2010).

3.2.2 Vývoj neziskového sektoru v ČR

„Neziskový sektor má v české republice dlouhou tradici. Filantropie má u nás kořeny v křesťanské filozofii. Charitativní činnost, která vycházela z křesťanského učení o lásce k bližnímu, se zaměřovala zejména na péči o chudé, sirotky, staré lidi a zdravotně postižené. Již od 13. století vznikaly nadace, které byly zaměřeny zejména na podporu církví a duchovního vzdělávání. ... V období osvícenství, za vlády Josefa II., byla již sociální péče centralizována v rukou státu. Mnoho klášterů bylo zrušeno, jejich vlastnictví zkonfiskováno a předáno do rukou světské charity a nadací založených pro humanitární účely. Nad nadacemi byl stanoven státní dohled zemské vlády (Frič, 2002)“.

Pozitivním impulsem pro rozvoj občanské společnosti byl vznik samostatného českého státu v roce 1918. Naopak dramatickou změnu znamenala pro třetí sektor v českých zemích druhá světová válka a také rok 1948, kdy byla na základě restriktivní změny legislativy upravující možnosti shromažďování občanů celá řada organizací zrušena. ... Stát také kontroloval a organizoval celou řadu volnočasových aktivit pro děti, mládež, dospělé i seniory. K dalšímu výraznému posílení kontroly zbývajících asociací pak došlo v 70. letech v reakci na tzv. Pražské jaro (Guasti, 2007).

Situace se postupně začala měnit až v osmdesátých letech, kdy se aktivita občanských sdružení rozšířila téměř do všech oblastí života společnosti. Připravila tím půdu pro pád komunistického režimu v r. 1989 a zároveň i pro vlastní liberalizaci. Liberalizace poměrů v neziskovém sektoru byla stvrzena přijetím nového zákona o sdružování občanů v r. 1990 (Frič, 2000).

V porevolučním období začaly vznikat tisíce nestátních neziskových organizací a celý sektor prošel od té doby řadou změn. Jak uvádí Ministerstvo zahraničí na portálu czech.cz, můžeme je rozdělit do čtyř etap:

1990 – 1992

Atmosféra doby se odrazila v prvních právních úpravách neziskového sektoru (zákon o sdružování a právní úprava nadací) a v založení Nadačního investičního fondu. Vznikla Rada pro nadace jako poradní orgán vlády pro otázky NNO. Liberální politika státu v této době vytvořila podmínky k nastartování veřejně prospěšné činnosti, kterou v počátcích významně podpořili také zahraniční dárci s cílem rozvinout tento pilíř demokratické společnosti.

1993 – 1996

Stát formoval svůj vztah k neziskovému sektoru zpočátku skepticky a rezervovaně (nedostatek vůle rozdělit Nadační investiční fond, váhání nad novým zákonem o nadacích). Představy o neziskovém sektoru ovlivňuje debata dvou vůdčích politických osobností, Václava Havla a Václava Klause, o podstatě tzv. občanské společnosti. Státní politika v této době zaostala za vlastním samovolným vývojem neziskového sektoru; přesto státní podpora neziskovému sektoru zůstala stabilní (2 až 3 mld. Kč).

1997 – 2001

Vztah státu k neziskovému sektoru se stal intenzivnějším a přesnějším. Nový zákon o nadacích vedl ke konsolidaci nadační sféry, proběhla příprava nových zákonů a zpřesňování dotačních pravidel jednotlivých ministerstev. Byla obnovena činnost Rady vlády pro nestátní neziskové organizace (RVNNO) a došlo k rozdělení prvních finančních prostředků z Nadačního investičního fondu.

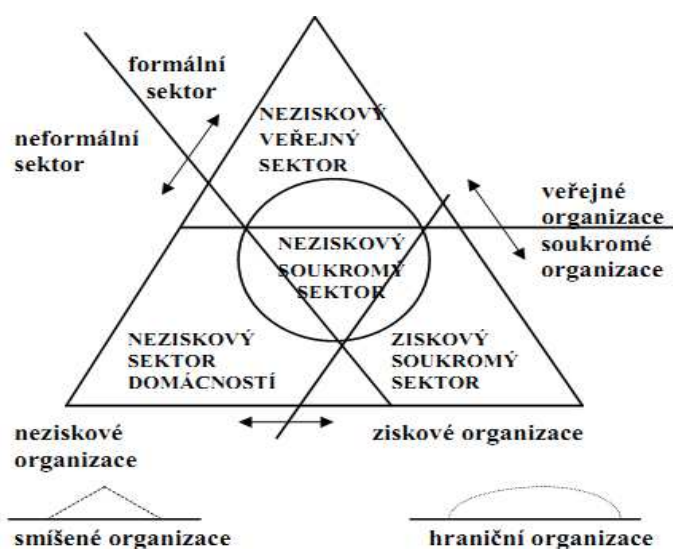
2002 – dnes

V tomto období došlo ke dvěma velkými změnám. Za prvé byly v rámci reformy veřejné správy vytvořeny kraje, které začaly zásadním způsobem ovlivňovat situaci NNO v regionu. Za druhé přineslo členství v EU výzvu v podobě možnosti navazovat partnerství a využívat fondy EU v rámci aktivit neziskových organizací. Členství České republiky v EU může do budoucna výrazně posílit význam a vliv mnoha nestátních neziskových subjektů a lépe tak pomoci všem, kteří jsou na jejich aktivitách závislí (czech.cz).

3.3 Neziskový soukromý sektor

Pro lepší pochopení postavení soukromého neziskového sektoru použijeme schéma členění národního hospodářství, které vytvořil švédský ekonom Victor A. Pestoff

Obr. 3: Čtyřsektorový trojúhelníkový model národního hospodářství

Zdroj: Rekořík, 2010

Celý trojúhelník představuje národní hospodářství. To je rozděleno třemi pomyslnými „řezy“, které reprezentují následující kritéria:

- * Kritérium financování provozu a rozvoje dělí hospodářství na sektor ziskový a neziskový - zde rozhoduje účel, za kterým byla organizace založena a je třeba zohlednit právní úpravu a zákon 586/1992 Sb. o daních z příjmů
- * Kritérium vlastnictví na sektor veřejný a soukromý – kým byla organizace založena, kdo ji vlastní a provozuje.
- * Kritérium míry formalizace na sektor formální a neformální, čili zda se jedná o fyzickou či právnickou osobu

Soukromý neziskový sektor je představován středovým trojúhelníkem. Z jeho polohy tedy vyčteme, že NNO jsou:

- * Soukromé – nejsou zakládány státem, ale soukromými osobami.
- * Neziskové – nejsou založeny za účelem zisku.
- * Formální – jejich podoba a postavení je upraveno příslušnými zákony

Důležité je také si všimnout, že NNO leží mezi firmami, státem a domácnostmi. Často proto mohou být a také bývají prostředníkem mezi těmito skupinami, ať už v roli zprostředkovatele nebo obránce slabší strany. Mohou například existovat NNO hájící práva spotřebitelů vůči firmám (s pomocí státu) nebo organizace bdící nad transparentností veřejných zakázek mezi státem a firmami. Všude, kde v těchto vzájemných vztazích dojde k nerovnováze, nedostatku či problému, naskýtá se prostor pro vznik NNO, která může na danou situaci reagovat. Je dobré si jako pracovník konkrétní NNO uvědomit, kde je místo dané NNO a mezi kým stojí. Toto postavení bývá často definováno v rámci tzv. poslání a vize.

3.4 Neziskové organizace - vymezení pojmu

Neziskové organizace, v zahraniční literatuře označované jako non-profit, nejsou zakládány jako podnikatelské, tedy za účelem tvorby zisku. Jeho dosahování není těmto organizacím zapovězeno, ale není hlavním motivem činnosti. Pokud nezisková organizace zisku dosáhne, nedělí jej mezi své zakladatele či členy, ale využívá ho pro zkvalitnění nebo rozšíření svých služeb.

Důvody pro založení neziskové organizace jsou tedy jiné, nekomerční, a mohou být velice rozmanité. Příkladem může být dobročinnost, charita, podpora určité skupiny nebo hájení jejích zájmů. Podle toho, zda organizace zaměřují cíl své činnosti na veřejnost nebo sebe samu, je dělíme na:

- * Organizace veřejně prospěšné a
- * Organizace vzájemně prospěšné.

Organizace veřejně prospěšné jsou tedy koncipovány tak, že jejich cílem je uspokojování potřeb celé společnosti a oproti tomu organizace vzájemně prospěšné fungují pro uspokojování potřeb členů organizace neboli vymezeného okruhu osob (Hejduková, 2015).

Organizace veřejně prospěšné jsou producenty čistých veřejných a smíšených statků, zatímco organizace vzájemně prospěšné produkují smíšené veřejné statky. Příklady veřejně a vzájemně prospěšných organizací uvádím v tabulce 2.

Tab. 2: Veřejně a vzájemně prospěšné organizace

<i>Druh neziskové organizace</i>	<i>Cíl, zaměření</i>	<i>Příklad</i>
<i>Veřejně prospěšná</i>	Produkce veřejných a smíšených statků uspokojujících potřeby veřejnosti	Charita Veřejná správa
<i>Vzájemně prospěšná</i>	Vzájemná podpora skupin občanů či právnických osob, společný zájem, uspokojování vlastních potřeb	Zájmová sdružení Profesní spolky

Zdroj: Hejduková, 2015

Neziskové organizace lze členit podle různých kritérií. Podle předmětu činnosti lze konkrétní neziskové organizace zařadit do několika druhů klasifikací:

- * Mezinárodní klasifikace neziskových organizací – ICNPO
- * Systém klasifikace netržních činností podle OSN – COPNI
- * Odvětvová klasifikace ekonomických činností (nevýrobních) – OKEČ (Hejduková, 2015)

Český statistický úřad vede neziskové organizace v seznamu ekonomických subjektů a z hlediska jejich třídění je v ČR využívána klasifikace dle OSN. Ta uvádí 6 oblastí netržních činností:

- * rekreační, kulturní služby
- * vzdělávací služby, výzkum
- * sociální služby

- * náboženství a církve
- * organizace profesní, odborářské a občanská sdružení
- * ostatní služby, smíšené a nesespecifické

Stejně tak mohou mít neziskové organizace i různé zakladatele. Nejčastěji to jsou:

- * vládní instituce
- * církve a náboženské společnosti
- * domácnosti
- * podnikatelské subjekty

Z hlediska zřizovatelů nebo zakladatelů je možné neziskové organizace rozdělit ještě na dva základní typy:

- * veřejnoprávní neziskové organizace a
- * soukromoprávní neziskové organizace (Hejduková, 2015).

Toto členění využívá při svých úvahách o neziskovém sektoru Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (viz. Kapitola 3.6.4).

„Veřejnoprávní NO či instituce jsou založeny veřejným sektorem a financovány z veřejných rozpočtů. Jedná se zejména o obce a kraje, příspěvkové organizace či organizační složky, ale také sem lze zařadit veřejné vysoké školy, Českou televizi jakožto veřejnoprávní instituci apod. Tento typ NO se také značí jako vládní nebo státní. (Hejduková, 2015)“

Soukromoprávní NO může založit či zřídit jiný subjekt než subjekt spadající do veřejného sektoru, například domácnost, podnikatelský subjekt apod. Organizace tohoto typu se podílejí na dění v rámci občanské společnosti. Tento typ NO se označuje jako nestátní či nevládní NO (Hejduková, 2015).

„Neziskové organizace, a to jak státní, tak nestátní, hrají podstatnou roli v zabezpečování veřejných statků a mnohé z nich čerpají finanční prostředky z veřejných rozpočtů, případně slouží jako doplňkové financování aktivit financovaných z veřejných rozpočtů (Hejduková, 2015).“

3.5 Funkce NNO

Hovoříme-li o významu neziskových organizací, je třeba uvést, jakou vlastně plní funkci v životě společnosti. V dokumentu Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 – 2020 uvádí RVNNO toto členění NNO:

1. Servisní NNO poskytují přímé služby svým klientům, tedy přímo řeší veřejné problémy. Typicky do této skupiny patří NNO poskytující sociální služby, NNO v oblasti zdravotnictví a sociální začleňování nebo v oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci.

2. Advokační NNO bojují za práva vymezených skupin či vybraných veřejných zájmů. Jejich činnost spočívá v prosazování změn nebo naopak bránění změnám vůči veřejným nebo soukromým institucím. Mají významnou roli v prosazování principu rovnosti a nediskriminace, v ochraně menšinových zájmů a veřejného zájmu, jako je ochrana zdraví, životního prostředí nebo práv spotřebitelů.

3. Zájmové NNO jsou vůbec nejpočetnější skupinou NNO v českém neziskovém sektoru. Zaměřují se na organizování zájmové činnosti buď výhradně pro své členy, nebo s přesahem do širší veřejnosti, kdy se jejich aktivity blíží službám poskytovaným určitým skupinám. Typicky do této skupiny patří NNO v oblasti sportu a kultury či tradiční venkovské zájmové spolky (například Sokol, včelařské svazy, dobrovolní hasiči apod.).

4. Filantropické NNO podporují finančně i hmotně veřejně prospěšné aktivity. Typicky se jedná o nadace a nadační fondy. Filantropické NNO poskytují finanční i hmotné dary a příspěvky („Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 – 2020“, 2015)

V praxi se nejčastěji setkáváme s organizacemi, které plní více funkcí najednou. Například pokud je hlavní činností organizace péče o postižené, šíří zároveň povědomí o této problematice a usiluje o zlepšení situace minimálně v oblasti své působnosti. Plní tak funkci servisní i advokační.

Tetřevová (2008) uvádí, že neziskový sektor zastává zejména tyto funkce:

- * ekonomickou funkci
- * sociální funkci
- * politickou funkci

Ekonomická funkce představuje fakt, že neziskový sektor hraje významnou roli v ekonomice státu. Působí jak na straně poptávky, tak na straně nabídky a je také zaměstnavatelem.

Sociální funkce neziskového sektoru souvisí s tím, že poskytuje takové statky a služby, kterými uspokojuje potřeby společnosti nebo členů svých organizací, a svou činností ovlivňuje život společnosti.

Politická funkce činí neziskový sektor důležitý tím, že jej chrání před porušováním práv, dává občanům možnost ovlivňovat politiku, mít vliv na veřejné mínění.

Samozřejmě, jak upozorňují například Beličková a Bukovová (2007), neziskový sektor působí v ekonomice proto, aby naplňoval i další funkce. Jmenovat lze funkci informační (osvětu), kontrolní (kontrola dodržování demokratických procesů ve společnosti ze strany občanů), filantropickou (zřizování a rozvoj institucí, jako jsou nemocnice, univerzity, muzea apod.), charitní (přesun zdrojů k potřebným), či budování komunity.

Neziskový sektor zastává v ekonomice i další činnosti, nabízí pracovní místa, zajišťuje financování i z jiných než veřejných rozpočtů apod.

3.6 Vztah státu a neziskových organizací

3.6.1 Selhání NNO

Za důvod vzniku neziskových organizací je označováno tržní selhání nebo selhání státu. Tam, kde se nemá zájem postarat trh nebo včas nezareagoval stát, vzniká nezisková organizace. Vztah státu a neziskového sektoru však nelze vnímat jen jako jednosměrný. Jak uvádí Hyánek (2011), dle Salamona může být vztah státu a neziskového sektoru založen i na omezených možnostech neziskových organizací. Salamon, a také další autoři, používá

termín voluntary failure, volně přeloženo jako „selhání neziskových organizací“. NNO mohou mít a často mívají potíže při získávání potřebných zdrojů pro svou činnost, ať už materiálních nebo lidských. Jsou pak mnohdy nuceny některých činností zanechat (Filantropická nedostatečnost - philanthropic insufficiency).

K filantropickému amatérismu (philanthropic amateurism) dochází, pokud organizace nedisponují dostatečně odborně fundovanými pracovníky či členy. S trochou nadsázky lze říci, převáží-li dobré úmysly a nadšení nad odborností (Hyánek, 2011).

V silách neziskových organizací není ani pokryt všechny existující potřeby v dostatečné míře a kvalitě. (Filantropický partikularismus (philanthropic particularism)) (Hyánek, 2011).

Pod pojmem Filantropický paternalismus (philanthropic paternalism) se skrývá tendence míjet se se svým posláním, popř. míjet se s potřebami na straně poptávky (Hyánek, 2011). Toto jsou tedy situace, kdy naopak stát napravuje selhání neziskového sektoru.

3.6.2 Partnerství

Veřejná správa a neziskový sektor si tedy vzájemně pomáhají řešit své nedostatky, jsou tak nuceny spolupracovat. NO obvykle zareagují na vzniklý společenský problém rychleji, než stát, dříve a aktivněji se o problém zajímají a mohou tak státu připravit podklady k jeho řešení, poskytnout své know-how. Stát by měl naopak pomoci s největším problémem neziskovek, který jim brání v úspěšné realizaci rozsáhlejších projektů, a to je nedostatek prostředků, čili pomoci vyřešit výše zmíněnou filantropickou nedostatečnost.

Ideální podobou partnerské spolupráce státu a neziskového sektoru je jistě spolupráce průběžná, kdy se oba aktéři vzájemně podporují a činnost druhého doplňují. Neziskové organizace monitorují společenské problémy a snaží se přimět veřejnou správu, aby se o ně zajímala. Stát reaguje vstřícně, spolupracuje na projektech vedoucích k řešení problému a podílí se na získávání prostředků k jejich realizaci. Neziskový sektor poskytuje chybějící služby tam, kde je nedostatečný výkon sektoru komerčního.

Mnohem častější než průběžná spolupráce státu a neziskových organizací je však bohužel spolupráce “odložená“, kdy stát na podněty neziskového sektoru nereaguje a nechává řešení

identifikovaných problémů pouze na něm, dokud nepodlehne hrotící se situaci nebo tlaku veřejnosti. Poté se již vynaložené úsilí neziskových organizací snaží využít a do určité míry podpořit jejich snahu o řešení (Klečková, 2020).

3.6.3 Konfliktní vztah

Konflikt mezi neziskovým sektorem a státem spočívá v tom, že státní správa vidí v působení neziskových organizací problém a jejich činnost nepodporuje, nepovažuje ji za legitimní. Naopak se snaží, aby chybějící veřejné služby zajišťovaly organizace státní. Ty ovšem nebývají tak flexibilní a navíc se často při řešení problémů inspiroují právě u neziskovek, kterým se tato situace samozřejmě nelíbí. Takový vztah státu a třetího sektoru má negativní dopad na veřejnou politiku (Klečková, 2020).

3.6.4 Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (RVNNO)

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace je stálým poradním, iniciativním a koordinačním orgánem vlády České republiky v oblasti nestátních neziskových organizací. Byla zřízena usnesením vlády v roce 1992 jako Rada pro nadace, poté transformována na Radu vlády pro nestátní neziskové organizace (dále jen "Rada").

Rada soustřeďuje, projednává a prostřednictvím svého předsedy předkládá vládě materiály týkající se NNO a vztahující se k vytváření vhodného prostředí pro jejich existenci a činnost.

Dle informací na webu RVNNO plní Rada zejména tyto a další úkoly:

- * iniciuje a posuzuje koncepční a realizační podklady pro rozhodnutí vlády, týkající se podpory NNO, legislativní a politická opatření, která se týkají podmínek jejich činnosti,
- * sleduje, iniciuje a vyjadřuje se k právním předpisům, upravujícím postavení a činnost NNO, připomínkuje návrhy právních úprav, které mají vztah k NNO („Rada vlády pro nestátní neziskové organizace“, n. d.)

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace v současnosti připravuje novou vládní Strategii vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2021 až 2030. Strategie představuje základní vizi a priority, které jsou dále rozpracovány do konkrétních opatření. V dokumentu Metodika tvorby Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2030 Úřad vlády ČR uvádí, že navržením a následným schválením strategie dochází k vyjádření vůle státu podpořit rozvoj občanského sektoru a nestátních neziskových organizací, spolupodílet se na řešení identifikovaných výzev a slabých míst, aktivně a v souladu s národním směřováním k udržitelnému rozvoji České republiky také efektivně využívat potenciálu spolupráce státu a nestátních neziskových organizací („Metodika tvorby Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2030“, n. d.).

V roce 2020 vyhlásil Sekretariát RVNNO výzvu k zasílání podnětů k návrhu priorit Strategie. Cílem této veřejné konzultace bylo poskytnout všem zástupcům NNO možnost podílet se na tvorbě Strategie a získat co nejvíce názorů („Výzva pro nestátní neziskové organizace k zasílání podnětů k návrhu priorit Strategie vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2021 až 2030“, 2020).

3.7 Zdroje informací o stavu neziskového sektoru

3.7.1 Satelitní účet neziskových institucí (SÚNI)

Hospodářská politika státu se neobejde bez objektivních informací o národním hospodářství, které popisují jeho stav a vývoj. Zdrojem takových informací je systém národních účtů (SNÚ). Je to statistický model, který systematicky a detailně popisuje ekonomické procesy v národním hospodářství. SNÚ slouží k monitorování ekonomiky, makroekonomické analýze, tvorbě hospodářské politiky, mezinárodnímu srovnávání a makroekonomickému modelování („Národní účty“, n. d.).

Národní účty poskytují nejsouhrnnější informace o vývoji hospodářství, ale nemohou jít do velkého detailu (Spěváček, n. d.). Z toho důvodu dochází k vytváření satelitních účtů. Ty tedy rozšiřují statistickou kapacitu SNÚ na vybrané oblasti zájmu. V praxi se můžeme

setkat např. se satelitním účtem cestovního ruchu či se satelitními účty z oblasti environmentální.

Nestátní nezisková organizace (NNO) není v České republice oficiální právní termín ani právní forma či status právnické osoby. ČSÚ tedy nemá k dispozici přímo údaje o NNO, nabízí pouze formou výběru z registru ekonomických subjektů (RES) nejaktuálnější databázi podle právních forem organizací.

SÚNI také definuje neziskové instituce širěji. „Strukturálně - operacionální“ definice neziskového sektoru vznikla v rámci Mezinárodního srovnávacího projektu neziskového sektoru University Johna Hopkinse. Za neziskovou instituci je považována jednotka, která je vytvořena za účelem výroby výrobků a poskytování služeb, ale zároveň její status nedovoluje, aby tato organizace byla pro jednotky, které ji založily, řídí nebo financují, zdrojem příjmů, zisku nebo finančních výnosů. Neziskové instituce pro účely SÚNI jsou tedy organizace neziskové nebo zisk nerozdělující, institucionálně odděleny od vládních institucí, samosprávné a nepovinné (Prouzová, 2015).

Po změnách v občanském zákoníku z roku 2014 této definici odpovídá 18 právních forem organizací, viz tabulka 3.

Tab. 3: Právní formy NI podle Občanského zákoníku

Právní formy NI	
117 Nadace	708 Organizace zaměstnavatelů
118 Nadační fond	711 Politická strana, politické hnutí
141 Obecně prospěšná společnost	721 Církevní organizace
161 Ústav	722 Evidované církevní právnické osoby
601 Vysoká škola (veřejná)	736 Pobočný spolek
641 Školská právnická osoba	741 Stavovská organizace - profesní komora
704 Zvláštní organizace pro zastoupení českých zájmů v mezinár. organizacích	745 Komora (kromě profesních komor)
706 Spolek	751 Zájmové sdružení právnických osob
707 Odborová organizace	761 Honební společenstvo

Zdroj: Satelitní účet neziskových institucí, 2020

Satelitní účet neziskových institucí (SÚNI) tedy vzniká z potřeby přesnějších a podrobnějších informací o neziskovém sektoru. Zohledňuje jeho specifika, kterými se liší od

běžných podniků nebo vládních institucí. Rozšiřuje statistické sledování o ukazatele, které jsou pro NNO charakteristické, avšak nejsou v souladu se standardem ESA 2010 (evropský metodický standard Evropský systém účtů / European System of Accounts) součástí národních účtů, například práci dobrovolníků nebo rozdělení nákladů neziskových institucí dle účelu („Satelitní účet neziskových institucí“, 2020).

3.7.2 Centrum pro výzkum neziskového sektoru (CVNS)

Centrum pro výzkum neziskového sektoru vzniklo v roce 2003 jako reakce na potřebu informací o neziskových organizacích. Centrum společně zřídily a v letech 2003–2006 společně provozovaly Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy university v Brně a občanské sdružení Trialog (Brněnský institut rozvoje občanské společnosti). Sdružuje vědecké pracovníky čtyř fakult Masarykovy university: ekonomicko-správní, filosofické, právnické a fakulty sociálních studií („CVNS - Poslání a činnost“, n. d.) .

Centrum pro výzkum neziskového sektoru se profiluje jako interdisciplinární centrum výzkumu a studia neziskového sektoru a občanské společnosti, místo dialogu teorie s praxí a vzdělávací pracoviště zaměřené na další vzdělávání studentů a mladých vědeckých pracovníků. CVNS sídlí na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně („CVNS - Poslání a činnost“, n. d.).

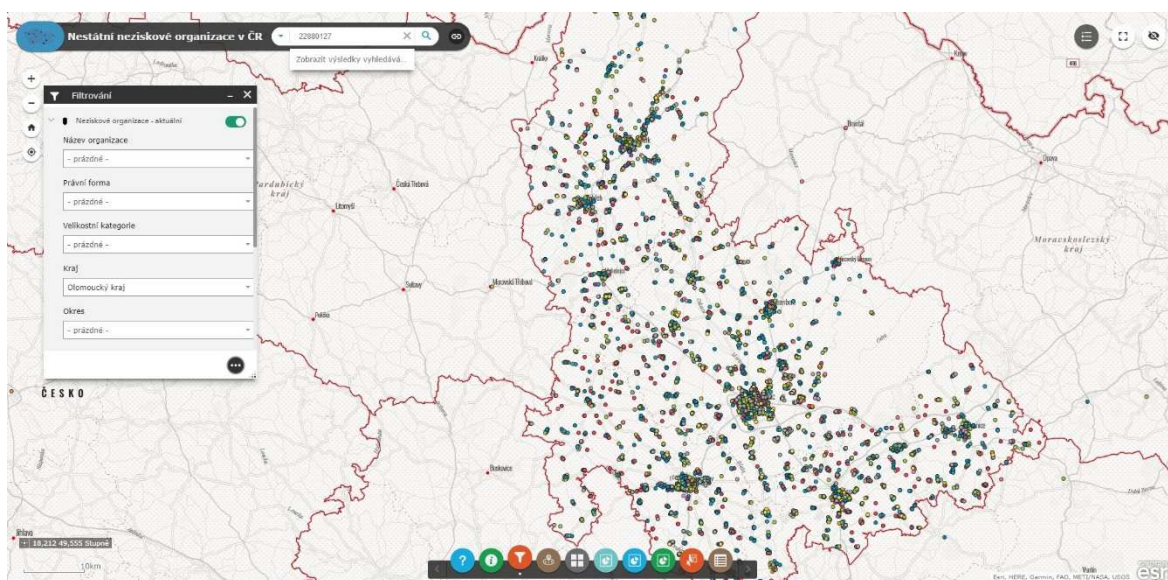
Posláním CVNS je zkoumat stav a rozvoj neziskového sektoru a občanské společnosti, zpracovávat výsledky vědeckého výzkumu a zprostředkovávat je zájemcům prostřednictvím publikační činnosti a pořádáním konferencí a seminářů. Kromě vlastní výzkumné a analytické činnosti CVNS také přijímá zakázky od veřejných, podnikatelských a neziskových institucí. Po několik let zpracovávalo CVNS pro vládu ČR Rozbor financování NNO z veřejných rozpočtů („CVNS - Poslání a činnost“, n. d.).

Jedním z projektů CVNS je **Interaktivní mapa neziskového sektoru**. Na webu mapaneziskovek.cz je zprovozněna platforma obsahující komplexní informace o neziskovém sektoru. Tento projekt, který byl součástí Operačního projektu Zaměstnanost Ministerstva práce a sociálních věcí dokončilo CVNS v dubnu 2020 („Mapa zobrazí kompletní data o neziskovkách a to jak odborníkům, tak laikům“, 2018).

„Hlavní ideou je předložit veřejné správě a veřejnosti dostatek informací o aktuálním stavu a vývoji základních ekonomických charakteristik neziskových organizací, a to vybudováním plně funkčního a uživatelsky přívětivého informačního systému. Konečným cílem je trans-parentní prostředí umožňující kvalifikované rozhodování jak veřejné správě, tak dárcovské veřejnosti („Interaktivní mapa neziskového sektoru (MAPA NNO)”, n. d.).“

Mapa tedy nabízí nejen základní charakteristiky NO, jako je právní forma nebo oblast působnosti, ale také odkazy na jejich stanovy nebo výroční zprávy a informace o finančních tocích. Můžeme se zde tedy dozvědět, na jaký typ aktivit NO dotace získává a v jaké výši. Na obrázku 4 vidíme jako příklad printscreen Mapy neziskovek se zaznačením organizací v Olomouckém kraji.

Obr. 4: Printscreen mapy se zaznačením neziskových organizací v Olomouckém kraji

Zdroj: mapaneziskovek.cz, 2021

Nejnovějším nástrojem, který CVNS vytvořilo a uvedlo do provozu na počátku roku 2021, je **Kalkulačka finančního zdraví neziskové organizace**. Umožňuje neziskovým organizacím zhodnotit svou finanční stabilitu. Kalkulačka „ukáže, v jaké finanční kondici se organizace nachází, upozorní na případné negativní skutečnosti, které mohou ohrožovat ekonomické fungování organizace, a to nyní i v budoucnu, poradí, jak lze tyto negativní skutečnosti odstranit. Celá kalkulačka funguje na principu tzv. ratingů, které vychází z hodnocení různých zejména finančních ukazatelů organizace („Kalkulačka finančního zdraví neziskové organizace”, 2021).

3.8 Organizace sdružující NNO

V zahraničí vznikly tři modely spolupráce mezi neziskovým sektorem a státem. Kromě modelu zájmových skupin (amerického) a modelu korporativního (německého) existuje ještě model střední cesty, který je uplatňován právě v České republice a dále například ve Velké Británii. „Tento model spolupráce státu a neziskových organizací není postaven na zastřešujícím orgánu. Přesto se snaží o koordinaci a formalizování styku mezi neziskovým sektorem a státem. Na obou stranách existují orgány, které se starají o koordinaci těchto vzájemných interakcí. (Klečková, 2020)“ Mezi organizace hájící zájmy neziskového sektoru patří kromě dalších tyto níže uvedené.

3.8.1 Asociace nestátních neziskových organizací České republiky, z. s. (ANNO)

Asociace nestátních neziskových organizací české republiky je všeoborová organizace, která sdružuje střešní krajské organizace a několik desítek nestátních neziskových organizací („ANNO - Kdo jsme”, n. d.).

V letech 2016 – 2018 například řešila projekt z výzvy Operačního programu Zaměstnanost s názvem „Asociace nestátních neziskových organizací ČR jako most mezi veřejnou správou a neziskovým sektorem“. Momentálně pracuje na projektu spolufinancovaném MMR ČR s názvem ANNO ČR – podpora nevládního sektoru v regionech. Jednou ze samostatných aktivit tohoto projektu je Partnerství ANNO ČR s veřejnou správou („ANNO - Probíhající projekty”, n. d.).

3.8.2 Asociace veřejně prospěšných organizací ČR (AVPO)

Na svých webových stránkách AVPO uvádí, že posláním AVPO ČR je přispívat k vytváření transparentního, spolehlivého a moderního neziskového sektoru.

„AVPO ČR začala svoji činnost v roce 2010 jako střešní a nadoborová asociace neziskových organizací. V současné době sdružuje téměř sto neziskovek, převážně se jedná o organizace servisního typu (poskytovatele veřejně prospěšných služeb).

AVPO ČR svým členským organizacím poskytuje všestranný servis a aktivně hájí a prosazuje jejich zájmy.

Od roku 2014 je AVPO ČR správcem značky Spolehlivá veřejně prospěšná organizace (Značky spolehlivosti) a partnerem Americké agentury pro mezinárodní rozvoj (USAID) („AVPO - O nás”, n. d.).“

3.8.2.1 Značka spolehlivosti

Posláním Značky spolehlivosti je posilovat důvěru dárců a podporovatelů k neziskovým organizacím. „Značka spolehlivosti je zárukou pro dárci i veřejnost, že veřejně prospěšná organizace naplňuje své poslání a řádně hospodaří se svěřenými prostředky.

Na jaře roku 2015 se Značka spolehlivosti stala součástí Programu Česká kvalita, čímž potvrdila, že splňuje nejpřísnější kritéria nezávislosti a objektivity. Statistiky ukazují, že Značka spolehlivosti pomohla veřejně prospěšným organizacím, které ji mají, získat v průměru o 20 % více prostředků od soukromých dárců (Šedivý, 2018).“

Seznam prověřených organizací je na www.znackaspolehlivosti.cz. Držiteli Značky spolehlivosti je 18 neziskových organizací v ČR, například Charita Olomouc, Pestrá, o. p. s. nebo Nadace J&T („Spolehlivá veřejně prospěšná organizace”, n. d.)

3.8.2.2 Index udržitelného rozvoje

„Index udržitelného rozvoje občanského sektoru (Civil Society Organization Sustainability Index CSOSI) je klíčovým analytickým nástrojem, který měří vývoj občanského sektoru ve střední a východní Evropě a Eurasii (E&E). Index sleduje vývoj občanského sektoru v devětatvaceti zemích za posledních patnáct let. Zkoumá celkovou příznivost prostředí pro občanskou společnost se zaměřením na právní prostředí, organizační základnu, finanční zajištění, prosazování zájmů, poskytování služeb, infrastrukturu a veřejný obraz. Každá dimenze je hodnocena sedmistupňovou škálou, kde 1 označuje velmi pokročilou úroveň rozvoje a 7 naopak nízkou úroveň rozvoje. Index byl vyvinut v Americké

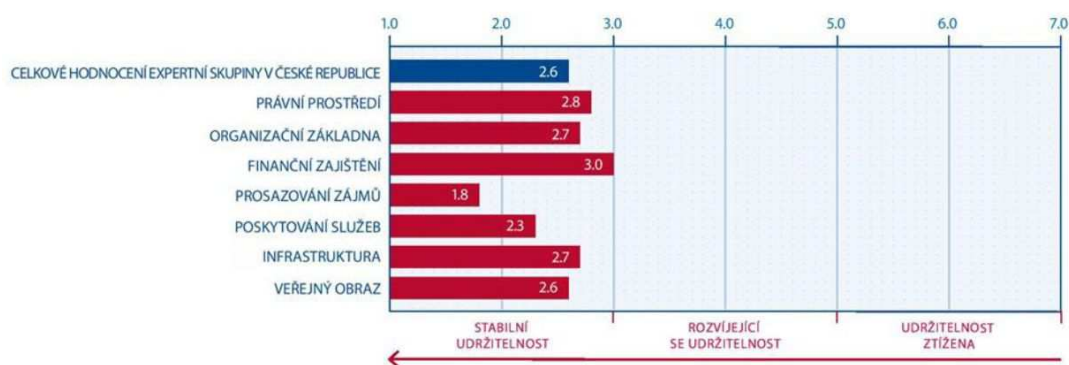
agentuře pro mezinárodní rozvoj (United States Agency for International Development USAID) ve spolupráci s organizacemi v jednotlivých zemích, ve kterých je index sledován.

Partnerem USAID v České republice je Asociace veřejně prospěšných organizací ČR, která organizuje hodnocení podle dané americké metodiky a dále zpracovává a shrnuje výstupy hodnocení do české zprávy.“

Česká republika si už několik let drží index na hodnotě 2,6. Jsme tak ve sledovaném regionu na pomyslném 4. místě za Estonskem, Lotyšskem a Litvou, před sousedy Polskem a Slovenskem. Stav jednotlivých hodnocených kategorií ukazuje obrázek 5.

Obr. 5: Index udržitelného rozvoje občanského sektoru ČR 2019

CELKOVÉ HODNOCENÍ EXPERTNÍ SKUPINY: 2.6

Zdroj: AVPO, 2021

3.8.3 Svět neziskovek

„Svět neziskovek se profiluje jako otevřený prostor pro spolupráci a sdílení zkušeností – mezi lidmi z neziskovek i mimo ně („Svět neziskovek je v novém.“, 2021).“ Snaží se podpořit spolupráci všech aktérů zapojených do rozvoje nezisku. Portál tak slouží nejen NO, ale i jednotlivcům a firmám, které už s neziskovým sektorem spolupracují, nebo by chtěly. Lze tu tedy kromě dalšího nalézt pro neziskovky důležitý grantový diář s přehledem aktuálních výzev, ale i informace o aktuálním dění v nezisku a také burzu práce, na které Svět neziskovek spolupracuje s Jobs.cz.

Svět neziskovek tak převzal většinu služeb, které doposud poskytovala Nadace Neziskovky.cz, její portál neziskovky.cz zůstává administrativním zázemím nadace („Svět neziskovek je v novém.”, 2021).

3.8.4 Unie nestátních neziskových organizací Olomouckého kraje (UNO OK)

„Toto zájmové sdružení právnických osob si klade za cíl podporovat nestátní neziskové organizace Olomouckého kraje a jejich zájmy, které jsou v souladu s principy občanské společnosti. Za tím účelem UNO OK vytváří trvalý prostor pro komunikaci mezi svými členy a je platformou pro komunikaci a spolupráci s orgány veřejné správy, podnikatelským sektorem, dalšími neziskovými organizacemi a jinými subjekty („UNO OK - O nás”, n. d.).“

3.9 Financování neziskových organizací

3.9.1 Veřejné prostředky

Často diskutovanou otázkou týkající se neziskových institucí v poslední době je jejich financování. Neziskovky jsou kritizovány veřejností i politiky za čerpání veřejných prostředků. Prezident Zeman je opakovaně označil za „píjavice na státním rozpočtu.“ Vládní výdaje na neziskový sektor přitom mají klesající tendenci. Tabulka 4 ukazuje meziroční pokles o 0,6 mld. Kč.

Tab. 4: Neinvestiční transfery neziskovým a pod. organizacím

<i>Neinvestiční transfery neziskovým a pod. organizacím (mld. Kč)</i>	
<i>2017</i>	13,6
<i>2018</i>	11,8
<i>2019</i>	16,6
<i>2020</i>	16,0

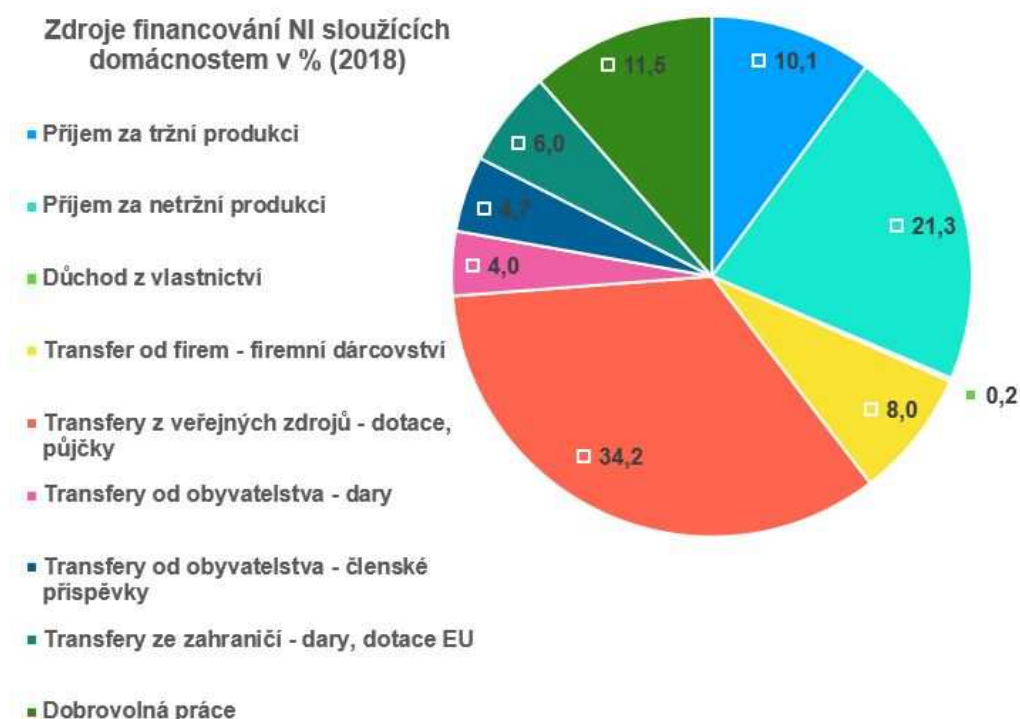
Zdroj: Státní rozpočet v kostce”, 2017-2020

Paradoxně je právě v této pro neziskovky nelehké době velmi obtížné dostat se k přesným a detailnějším údajům o financování NI. Jak už je uvedeno v kapitole o CVNS, zpracovávalo každoročně toto centrum vládě „Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů“. Poslední byl však sestaven s údaji za rok 2016 a vládou přijat v roce 2018. „Andrej Babiš byl podle svých tehdejších slov nespokojen a žádal detailnější rozbor. Výsledkem je, že žádný nový rozbor od té doby již nevznikl.“ (Břešťan, 2020)

Z údajů, které poskytuje Mapa neziskovek, pak lze sestavit žebříček organizací, které z rozpočtu čerpají nejvyšší částky. Prvních šest pozic obsadili sportovní organizace a už tradičně ostatní výrazně převyšuje Fotbalová asociace České republiky s částkou převyšující půl miliardy Kč („Interaktivní mapa neziskového sektoru“, 2021).

Podpora NNO z veřejných rozpočtů není zpravidla nároková a financování těchto organizací má více zdrojů. Následující graf 1 znázorňuje podíl jednotlivých složek.

Graf 1: Zdroje financování NI sloužících domácnostem v % (2018)

Zdroj: ČSÚ, 2020, vlastní úprava

3.9.2 Dobrovolnictví

Z výše uvedeného grafu 1 vyplývá, že jedním z významných zdrojů financování neziskových organizací je dobrovolná práce. Díky práci dobrovolníků ušetří neziskové organizace na nákladech, a tyto prostředky pak mohou vložit do zkvalitňování či rozšiřování svých služeb a produktů, nebo snížit jejich cenu a učinit je tak pro konečného spotřebitele dostupnější.

Stejně, jako roste počet neziskových organizací, narůstají i hodnoty ve statistikách dobrovolnické práce. Počet odpracovaných hodin dobrovolníky v roce 2018 vzrostl meziročně o 2,6 % na 56,8 mil. Hodnota dobrovolnické práce činí 9,3 mld. Kč, což meziročně představuje nárůst o 12 %. Počet dobrovolnických FTE úvazků v neziskových organizacích vzrostl meziročně o 3,61 % na 32455. Vývoj těchto ukazatelů v letech 2014 – 2018 ukazuje tabulka 5.

Tab. 5: Dobrovolnická práce

Dobrovolnická práce v neziskových organizacích			
Rok	Počet dobrovolníků (FTE)	Počet hodin odpracovaných dobrovolníky (tis.)	Ocenění dobrovolnické práce (mil. Kč)
2014	27 661	49 594	6 309
2015	29 184	51 975	6 865
2016	30 620	54 570	7 581
2017	31 324	55 447	8 329
2018	32 455	56 866	9 324

Zdroj: ČSÚ, 2020, vlastní úprava

* FTE úvazek = Ekvivalent plného pracovního úvazku, z anglického označení *full time equivalent*.

** Ocenění dobrovolnické práce se provádí mediánem hodinové mzdy, což v roce 2018 bylo 163,9 Kč. Dobrovolnická práce není součástí ukazatelů národních účtů včetně HDP a je zahrnuta pouze v Satelitním účtu neziskových institucí.

Důvodů, proč se lidé věnují dobrovolnické činnosti, může být celá řada. Někdo chce nabídnout svoje zkušenosti a znalosti, jiný je chce získat, někdo chce prostě pomáhat a vyjádřit tak svůj soucit, pochopení či přátelství. Dobrovolnictví také umožňuje člověku zažít ten velice důležitý pocit z vykonání práce, která je opravdu prospěšná. Ne každému je přáno odnášet si takové dojmy ze svého zaměstnání.

Ačkoliv práce dobrovolníka není finančně ohodnocena, přináší hodnoty pro život mnohem významnější:

- * rozvoj osobnosti, sebevědomí, zodpovědnosti, samostatnosti
- * uvědomění si skutečných hodnot, respekt vůči rozmanitosti mezi lidmi
- * uvědomění, že lze svět kolem sebe měnit
- * pracovní zkušenosti, které zúročí při hledání zaměstnání (možnost zaznamenat praxi do Europass životopisu)
- * nové kompetence (komunikační, jazykové,...)
- * možnost seberealizace
- * seznámení s novými lidmi

Dobrovolnictvím je obvykle míněno dobrovolnictví formální, které bývá upravenou smlouvou mezi dobrovolníkem a organizací. Je tedy jasně vymezeno, na rozdíl od dobrovolnictví neformálního, kterým se myslí jakákoliv dobrovolně poskytnutá pomoc. Specifickou formou dobrovolnictví je dobrovolnická služba, která je upravena zákonem (198/2002 Sb., který byl novelizován zákonem 86/2014 Sb.), a která už dobrovolníkovi přináší určité výhody, např. smluvně zaručené postavení, pojištění proti škodám na zdraví a na majetku, organizace mu může hradit cestovní výdaje, ubytování, stravu, dobrovolníkovi může být při splnění zákonem stanovených podmínek státem hrazeno zdravotní pojištění po dobu výkonu služby. Dobrovolnickou službu je nutné vykonávat u akreditované organizace. (Dobrovolnictví, 2018)

Podpoře a rozvoji dobrovolnictví v ČR se nejdéle věnuje zapsaný ústav HESTIA - Centrum pro dobrovolnictví. Jeho posláním je "šířit a rozvíjet myšlenku dobrovolnictví, zajistit, aby dobrovolnictví bylo přístupné všem a spojovalo v sobě lidskost i profesionalitu. Prostřednictvím dlouhodobé spolupráce s dobrovolníky, organizacemi i firmami přispívat k rozvoji občanské společnosti. („Společenská odpovědnost je smyslem i cílem naší práce“, n. d.)” HESTIA se snaží také zviditelnit přínos dobrovolníků jednak v médiích, a také jejich oceňováním dobrovolnickou cenou Křesadlo („Cena Křesadlo“, n. d.).

3.9.3 Dárčovství

„Možnost podpořit druhé a pomoci jim představuje důležitou součást seberealizace, pocitu plnohodnotně žitého života. Lidská solidarita tvoří základ sociální spravedlnosti, tedy spravedlivého rozdělování břemen ve společnosti. Uskutečňování lidské solidarity je podmínkou důstojného života celé společnosti. Ponecháním lidí bez pomoci v bezvýhodných situacích utrpí poníženi celá společnost. (Boučková, 2020)“

Dárčovství jako projev lidské solidarity se stalo významným zdrojem financování neziskových organizací. Podle expertního odhadu Fóra dárců, které vychází z vlastních analýz a dostupných dat ministerstva financí a krajských úřadů, darovali Češi v roce 2020 na veřejně prospěšné účely 8,1 mld. Kč. Vyšší částku poskytli firemní dárci, a to 3,9 mld. Kč., individuální dárci pak 2,4 mld. Kč, nadace a nadační fondy 1,8 mld. Kč. 40 milionů Kč bylo darováno prostřednictvím DMS (Donors Message Service, což je dárcovská SMS od individuálního přispěvatele. Za zmínku stojí fakt, že projekt dárcovských SMS, který se uplatňuje i v zahraničí, vznikl na půdě České republiky a funguje už od roku 2004) („Mapa dárcovství 2020 v České republice: čísla, trendy a dopady“, 2021). Přehled darů od fyzických a právnických osob a také počet veřejných sbírek v jednotlivých krajích ČR ukazuje obrázek 6.

Obr. 6: Mapa dárcovství 2020

Zdroj: donorsforum.cz, 2021

Individuální dárci mají několik možností, jak přispět na dobročinný účel. Nejvíce dárců využívá možnost darovat bankovním převodem jednorázovým nebo trvalým. Jednorázových darů je dle statistiky za rok 2019 pouze čtvrtina z celkového počtu. Jednou z možných forem pravidelného dárcovství, kterou Česká republika nevyužívá, jsou daňové asignace. Využívá se ale například na Slovensku, kde přinesla více než 15 tisícům příjemců celkem 73 milionů eur („Mapa dárcovství 2020 v České republice: čísla, trendy a dopady”, 2021).

V roce 2020 působí v České republice 2 717 nadací a nadačních fondů, což je proti roku 2019 o 274 subjektů více. Na špičce žebříčku firemních nadací a fondů, pokud jde o objem rozdělených prostředků, se dlouhodobě umisťují Nadace ČEZ a Nadační fond AVAST. Nefiremním pak kraluje Dobrý anděl. Za rok 2019 společně rozdělili více než 100 milionů korun. Nejvíce podporovanou oblastí je vzdělávání a věda („Mapa dárcovství 2020 v České republice: čísla, trendy a dopady”, 2021).

Na krizi způsobenou pandemií koronaviru v roce 2020 dle informací z Fóra dárců zareagovaly některé nadace a fondy rychleji než stát. Vznikala mimořádná grantová řízení na podporu jak neziskových organizací, tak jednotlivců a čtyři největší dárci rozdělili mezi potřebné částku převyšující 80 milionů korun („Mapa dárcovství 2020 v České republice: čísla, trendy a dopady”, 2021).

Že dárců i přes koronavirovou krizi nebylo, se shodují i představitelé významných neziskových organizací působících v ČR: Charita ČR, Diakonie a Člověk v tísni. Z článku uvedeného na irozhlas.cz vyplývá, že lidé solidárně přispívali na speciální sbírky na pomoc těm nejvíce zasaženým. Dostalo se pomoci i rodinám, které si nemohly dovolit pořizovat dětem vybavení na distanční výuku (Karasová, 2021). Stejně pozitivní informaci přináší i portál největší dárcovské platformy v ČR Darujme.cz, jehož prostřednictvím lidé a organizace darovali 232 milionů korun na dobročinné účely, což je oproti roku 2019 nárůst o 81% (Kratochvílová, 2021).

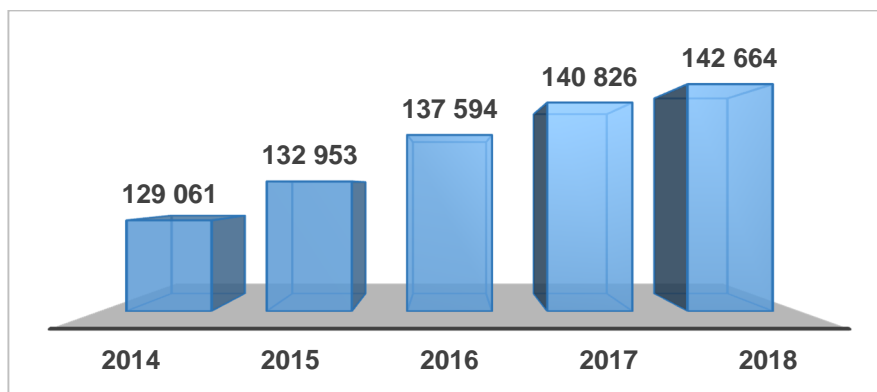
4. VLASTNÍ PRÁCE

4.1 Aktuální údaje o NNO

4.1.1. Situace v ČR

Celkový počet neziskových organizací v ČR vytrvale stoupá. Ze zhruba 90 tisíc organizací v roce 2005 jejich počet vzrostl až na necelých 143 tisíc v roce 2018. Určitým zlomem byl rok 2014, kdy novela občanského zákoníku přinesla změny v právních formách organizací. Například nově vznikly ústavy a zanikla sdružení, která byla nahrazena spolky. Právě těch je mezi neziskovými organizacemi nejvíce. Od r. 2016 došlo k rozdělení církevních organizací na církevní organizace a evidované církevní právnické osoby, které zahrnují také charity, školská zařízení a zdravotnická zařízení zřizované církví nebo náboženskou společností („Satelitní účet neziskových institucí“, 2020). Vývoj počtu NNO v letech 2014-2018 ukazuje graf 2.

Graf 2: Vývoj počtu neziskových organizací v letech 2014-2018

(Zdroj: ČSÚ, 2020, vlastní úprava)

4.1.2 Situace v Olomouckém kraji

Aktuální statistická data o neziskových institucích poskytuje kromě Českého statistického úřadu také výše uvedená Mapa neziskovek. Ze zjištěných údajů vyplývá, že v Olomouckém kraji působí v současné době 2000 neziskových organizací, přičemž nejpočetnější je právní

forma spolek, stejně jako v celé ČR (viz. Tabulka 6). Překvapivě nízký počet organizací pracuje v sociálních službách a zdravotnictví, zejména v porovnání s počtem organizací věnujících se sportovním a zájmovým aktivitám (viz graf 3).

Tab. 6: Neziskové organizace Olomouckého kraje podle právní formy (2019)

Neziskové organizace Olom. kraje podle právní formy (2019)	
Nadace	9
Ústav	14
Nadační fond	16
Evidované církevní právnické osoby	97
Pobočný spolek	379
Spolek	1485
Celkem	2000

(Zdroj: mapaneziskovek.cz, 2020, vlastní úprava)

Graf 3: Neziskové organizace Olomouckého kraje podle oboru (2019)

(Zdroj: mapaneziskovek.cz, 2020, vlastní úprava)

Při snaze vyhledat organizace, které se v olomouckém kraji zabývají animoterapií, jsem chtěla využít výše popisovanou interaktivní mapu neziskovek. Žádná organizace však nemá animoterapii, zooterapii či konkrétní formu terapie uvedenou v kategorii Činnost nebo Obor, pouze některé mají animoterapii nebo zooterapii uvedenou v Popisu účelu. Animoterapeutické organizace jsou tak v mapě uváděny s oborem Zájmová činnost, Zdravotnictví nebo Ostatní a jsou tak obtížně vyhledatelné.

4.2 Význam NNO

Neziskové organizace mají v národní ekonomice své nezastupitelné místo. Stát je významně využívá v oblastech, které nejsou pro podnikatelský sektor dost atraktivní, protože nepřinášejí zisk. Jsou to však oblasti pro rozvoj společnosti nezbytné, jako například sociální služby, zdravotní péče, vzdělávání, ochrana přírody, ale také podpora různých zájmových skupin. Podílí se tedy významně na společenském, kulturním i politickém životě a tak jsou často označovány za důležitý indikátor společenského rozvoje.

Pokud by služby ve výše uvedených oblastech nevykonávaly neziskové organizace, musel by je stát zajišťovat sám, nebo je zadat soukromým firmám. Zde je patrný nesporný ekonomický význam neziskového sektoru. Nevládní neziskové organizace poskytují své služby vždy levněji, protože dokážou zajistit jejich financování z jiných zdrojů a navíc významně uspořit díky práci dobrovolníků. Vstupují tedy na trh jako poptávající, ale hlavně jako subjekty nabízející produkty, které nedokázal zajistit trh, čili napravují tržní selhání, a také jako zaměstnavatelé. Tabulka 7 uvádí vývoj počtu zaměstnanců v NO v letech 2014–2018.

Tab. 7: Počet zaměstnanců v NO v letech 2014 – 2018

Rok	Počet zaměstnanců v NI
2014	106 179
2015	104 176
2016	103 298
2017	106 347
2018	116 991

(Zdroj: ČSÚ, 2020, vlastní úprava)

Pro přehlednější prezentaci ekonomických ukazatelů neziskového sektoru použijeme členění NO, které používá ČSÚ, na:

- **Netržní neziskové organizace** – poskytují své služby domácnostem (nadace, o.p.s., ústavy, spolky, pobočné spolky, církevní org., profesní komory, polit. strany a hnutí a další)
- **Tržní neziskové organizace** – poskytují služby podnikatelským subjektům, které je založily a které je formou členských příspěvků převážně financují (komory kromě profesních, o.p.s., spolky, zájmová sdružení právnických osob)
- **Veřejné vysoké školy, asociace zdravotních pojišťoven**

Přehled produkce NNO dle výše uvedeného členění zobrazuje tabulka 8.

Tab. 8: Produkce NNO v roce 2018

	Produkce NNO (2018)						
	tržní		poskytnutá za netržní ceny		poskytnutá bezplatně		Produkce celkem
Rok	mil. Kč	%	mil. Kč	%	mil. Kč	%	mil. Kč
Netržní výrobci	8 991	11,5	17 275	22,1	51 986	66,4	78 252
Tržní výrobci	4 836	100,0	0	0,0	0	0,0	4 836
VVŠ, AZP *	22 500	36,1	5 021	8,1	34 744	55,8	62 265

(Zdroj: ČSÚ, 2020, vlastní úprava)

(* VVŠ = Veřejné vysoké školy, AZP = Asociace zdravotních pojišťoven)

Neziskový sektor se v roce 2018 podílel na tvorbě HDP 1,78 % (viz Tab. 9). Produkce se zvýšila na 145,4 mld. Kč, téměř 43 % této produkce vytvořily veřejné vysoké školy. V roce 2018 bylo 60 % produkce poskytnuto bezplatně domácnostem a dalších 15 % za netržní ceny („Satelitní účet neziskových institucí“, 2020).

Tab. 9: Nejnovější ekonomické ukazatele za neziskové instituce (NI) (2018)

Nejnovější ekonomické ukazatele za neziskové instituce (NI) (2018)			
Ukazatel	NI celkem v r. 2018	Jednotky	Meziroční změna
Počet organizací	142 664	organizace	1,31 %
Počet FTE úvazků zaměstnanci	116 991	osoby	10,01 %
Podíl na zaměstnanosti ČR	2,2	%	0,18 p. b.
Počet FTE úvazků dobrovolníci	32 455	osoby	3,61 %
Podíl NI na tvorbě HDP	1,78	%	0,1 p. b.

(Zdroj: ČSÚ, 2020, vlastní úprava)

4.3 Animoterapie

4.3.1 Základní charakteristika

Skutečný přínos neziskových organizací bych se ráda pokusila dokázat na příkladu sdružení zabývajících se pomocí postiženým dětem a seniorům. Jako dobrovolník pracující pro takovou organizaci a také jako rodič a jediný pečovatel dvou postižených dětí mohu potvrdit, že spolupráce s neziskovými organizacemi významně ulevuje pečujícím v náročné práci a skutečně pomáhá ve snaze o zlepšování zdravotního stavu klientů.

Jednou z mnoha možností, jak zlepšovat a udržovat fyzický, psychický i mentální stav postiženého dítěte i seniora je animoterapie. Mezi ostatními terapeutickými metodami zaujímá zvláštní postavení tím, že hlavním léčebným prostředkem je živý tvor. Může jít v podstatě o jakékoliv společenské zvíře, ovšem nejčastěji jsou využíváni psi (canisterapie), kočky (felinoterapie) a koně (hipoterapie).

Ve všech případech lze uplatnit několik různých metod práce. Může se tedy jednat o:

- * terapii za asistence zvířete (AAT), kdy je činnost cíleně a odborně směřována k nápravě předmětného problému,

- * aktivity za asistence zvířete (AAA), kdy se zvířete využívá jako motivu k aktivizaci klienta,

- * vzdělávání za asistence zvířete (AAE) kdy je pomocí zvířete využito při získávání nových sociálních dovedností nebo osvojování si nových poznatků

- * nebo krizovou intervenci za asistence zvířete (AACR) kdy se kontaktu člověka se zvířetem využívá ke zlepšování aktuálního psychického stavu.

Tyto metody pak mohou být uplatňovány při jednorázových aktivitách nebo při návštěvních či pobytových programech. Zařízení či domácnost pečující o klienta se také může rozhodnout pro trvalé umístění zvířete, pak už jde o program rezidentní. Pokud je možné, aby s postiženým dítětem či seniorem trvale žil pes, je možné ho po specializovaném výcviku a složení zkoušek využívat jako psa asistenčního či detekčního. Trvalé soužití je také nezbytné u psa vodického.

4.3.2 Stručná historie

O blahodárném vlivu zvířete na člověka se ví už od počátků domestikace. K léčebným účelům se psi využívali už ve starověkém Egyptě. Obsah antibiotik ve slinách psa pomáhal hojit rány nebo léčit nemoci, které je způsobovaly. Tuto metodu převzali od Egyptanů i Řekové, kteří v chrámech zasvěcených Asclepiovi, bohu lékařství a léčitelství, trénovali psy k olizování ran. Dnes se psi využívají k řešení ran emocionálních a psychických spíše než jako zdroj antibiotik (Coren, 2010, vlastní překlad). „Už ke konci 17. století John Lock zmiňuje fakt, že malí domácí mazlíčci napomáhají sociálnímu rozvoji dětí, včetně rozvoje empatie (Coren, 2010, vlastní překlad).“ Dr. Charles Mayo (který později založil slavnou Klinikou Mayo v Rochesteru v Minnesotě) pozoroval výrazné zlepšení psychického stavu u vojáků léčících se po 2. světové válce ve vojenské nemocnici na Filipínách a “rozhodl se brát pravidelně svého yorkshirského teriéra Smokeyho na své obchůzky, aby tam působil jako živé antidepresivum (Coren, 2010, vlastní překlad).“

Dalším významným lékařem, který potvrdil léčebné působení zvířete na člověka, je Sigmund Freud, který brávil svého čau-čau Jofiho do své ambulance. Zaznamenal, že „přítomnost psa pomáhá pacientům při jejich terapeutických sezeních. Rozdíl byl znát zejména při práci s dětmi a adolescenty. Pacienti se mu zdáli ochotnější mluvit otevřeně, pokud byl pes přítomen. Bylo pro ně také snadnější hovořit o bolestivých tématech. Pozitivní výsledky shledával také u dospělých pacientů (Coren, 2010, vlastní překlad).“

Významným obdobím ve vývoji AAT jsou 70. léta minulého století, kdy si americký dětský psychiatr Boris Levinson všiml, že „přítomnost psa u práce s emocionálně narušenými dětmi funguje jako sociální katalyzátor. Zvíře napomůže vytvoření pozitivního vztahu dítěte k terapeutovi a potažmo pak k ostatním lidem. Boris Levinson tak otevřel dveře k dalším výzkumům na poli interakce člověk-zvíře. Nepočítal s hormonální odezvou, která je předmětem výzkumu vlivu canisterapie na lidské zdraví v následujících letech (Nevěčná, 2019).“

„Definitivní validace AAT, alespoň na poli mentálního zdraví a chování, přichází od ekologa veřejného zdraví Alana Becka a psychiatra Aarona Katchera. Použili přímá fyziologická měření, aby dokázali, že pokud je člověk v interakci s přátelským psem nebo v jeho pouhé přítomnosti, dochází k přímým změnám ve fyziologických reakcích. Dýchání

je pravidelnější, srdeční tep se zklidňuje, svaly uvolňují a dochází i k dalším fyziologickým změnám, které naznačují zpomalení aktivity sympatické nervové soustavy (Coren, 2010).“

Mezinárodní asociací sdružující jednotlivé organizace pracující v oblasti výzkumu a praktické aplikace animoterapie je IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organizations), která vznikla v roce 1992 ve Washingtonu, USA. ČR se stala členem v roce 1995 prostřednictvím organizace AOVZ (Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům). Jedna z konferencí, v roce 1998, se konala i v Praze.

V České republice se animoterapii začalo lépe dařit až po revoluci, v 90. letech minulého století, kdy léčebné účinky psů začala využívat psychiatrická léčebna v pražských Bohnicích nebo ústav sociální péče Kociánka v Brně. Vznikají animoterapeutické organizace, například hipoterapii zastřešující Česká hiporehabilitační společnost, pro canisterapii pak Canisterapeutická asociace.

Také samotný název canisterapie vznikl v České republice. Roku 1993 jej použila PhDr. Jiřina Lacinová (Smékalová, & Šlégrová, 2014).

Význam animoterapie a zájem o ni se projevuje i otevíráním studijních oborů na českých univerzitách, a to nejen v programech fyzioterapeutických, ale také pedagogických. Na České zemědělské univerzitě (ČZU) v Praze se obor Zoorehabilitace a asistenční aktivity se zvířaty dá studovat na fakultě agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů. ČZU bude také hostitelem Evropské konference o hiporehabilitaci 2021.

4.3.3 Canisterapie

Jak dokazují poslední výzkumy, animoterapie nachází uplatnění při léčení různých fyzických, ale především psychických a psychiatrických stavů a poruch (porucha autistického spektra, deprese, úzkost, fobie), úspěšně se aplikuje v práci pedagogické a sociálně zaměřené, při rehabilitaci, v logopedii, geriatrii, při práci s pacienty s Alzheimerovou a Parkinsonovou chorobou, využívá se i v dětské onkologii a v paliativní péči. V zahraničí pak jsou známy případy využití canisterapie při práci s drogově závislými, s osobami umístěnými do nápravných zařízení a v dětské stomatologii. V této kapitole se budu věnovat výsledkům výzkumů týkajících se léčebného vlivu canisterapie.

Nejsnadněji sledovatelné jsou účinky na **fyziickou** stránku člověka. „Vzájemná interakce člověka a psa způsobuje zvýšení hladiny některých látek v lidském těle, např. endorfinů

a dopaminu. To má za následek snižování bolesti, zklidnění a euforii (Šlégrová, 2012)“. Pes motivuje člověka k aktivitě, napomáhá k rozvoji jemné i hrubé motoriky. Kontakt se zvířetem posiluje imunitu lidského organismu, u dětí snižuje riziko vzniku alergií a astmatu (Fastová, 2010).

Pozitivním vliv canisterapie na **psychiku** člověka spočívá v tom, že pes změní jeho vnímání. Člověk vystavený stresové situaci se za přítomnosti psa chová klidněji. „Pes také může dlouhodobě uspokojovat základní lidské potřeby, jako je tělesný a sociální kontakt, citová vazba, bezpodmínečné a neodsuzující přijetí. Pes nabízí odreagování od problémů všedního života, je důležitým motivačním prvkem v situaci vyrovnávání se s náročnou životní situací (Smékalová, & Šlégrová, 2014). Velice vděčně bývá kontakt se psem vítán dětmi umístěnými v dětských domovech, dětmi opuštěnými nebo týranými. Nahrazuje jim láskyplný kontakt s rodičem, který je nezbytný pro jejich zdravý vývoj.

Pes také může být vděčným a trpělivým posluchačem a společným tématem k hovoru. Tím se dostáváme k oblasti **sociální**. O psovi se často hovoří jako o tzv. sociálním katalyzátoru, protože napomáhá v sociální interakci jedince s okolím. Tím, že se člověk o psa stará, komunikuje s ním, nebo prostě jen tráví společně čas, zabraňuje pes pocitu osamění a izolace (Smékalová, & Šlégrová, 2014). „Psy můžeme do jisté míry chápat jako „vzory sociálních rolí“, neboť dětem (a nejen jim) mohou v praxi předvést, jak chápeme společensky prospěšné hodnoty, zejména obětavost, věrnost, inteligenci, apod. (Caras, 1999)“

Co se týká pozitivního vlivu kontaktu psa a dítěte, uvádějí **pedagogové** poměrně široké spektrum oblastí, ve kterých vnímají u dětí pozitivní vliv canisterapie. Celkově bychom mohli jmenované oblasti shrnout jako pozitivní vliv canisterapie v motivaci, komunikaci, sociální oblasti, psychické pohodě a v některých aspektech tělesné oblasti (Šlégrová, 2012).

4.3.3.1 Canisterapie v péči o seniory

V dubnu 2019 byla v International Journal of Environmental Research and Public Health zveřejněna pilotní studie českých autorů týkající se vlivu AAT na pacienty hospitalizované na odděleních pro dlouhodobě nemocné. Z výsledků výzkumu vyplývá, že přidání AAT k běžné péči o pacienty „prokázalo významný efekt na psychologický stav pacientů. ...

... Pacienti, kteří se účastnili výzkumu, byli chronicky nemocní se syndromem rizika hospitalizace a každý takový podpůrný mechanismus je kriticky důležitý pro jejich zdraví a pohodu. Pokud by jediným benefitem AAT mělo být obecné zlepšení nálady, i pak je významný, protože je důležité umožnit starším a/nebo dlouhodobě nemocným pacientům zažít pocit důstojnosti a pozitivní nálady (Machová & Procházková & Eretová & Svobodová, & Kotík, 2019, vlastní překlad)."

Systematický přehled výzkumů taktéž od českých autorů zveřejněný v BMC Psychiatry v roce 2019 zaměřený na pacienty trpící demencí, konkrétně Alzheimerovou chorobou, přináší podobně pozitivní výsledek. Jak uvádí Klimová at al. v uvedeném přehledu: "Práce neformálních pečujících má především psychologický, emocionální, ale také finanční dopad na ně samé, protože musí obvykle odejít ze zaměstnání, aby se mohli postarat o své blízké. Proto demence významně ovlivňuje nejen pacienty, ale také jejich pečující. Z tohoto důvodu vědci po celém světě hledají nefarmakologické postupy, které by uměly podpořit a zachovat kognitivní funkce a fyzické symptomy těchto osob, což by pomohlo udržet kvalitu jejich života a snížit celkové ekonomické zatížení. Tyto alternativní přístupy jsou neinvazivní, s minimem vedlejších účinků a určitě méně nákladné. Jednou z takových nefarmakologických terapií je AAT (Klimova & Toman, & Kuca, 2019, vlastní překlad)."

Pozitivní vliv animoterapie na pacienty s demencí umístěné v pečovatelských domovech dokazuje i výzkum realizovaný ve Švédsku. Výsledky byly zveřejněny v roce 2019 ve Scandinavian Journal of Occupational Therapy. Autoři doporučují zařadit canisterapii do aktivit plánovaných ke snížení zátěže nemoci a zlepšení kvality života pacientů s demencí. Opět zmiňují výhodu absence vedlejších účinků, na rozdíl od farmakologické léčby. Upozorňují ovšem, že i u AAT je potřeba zvážit náklady na poskytování takové služby (Kårefjärd, & Nordgren, 2018). Speciální výcvik psa a další náklady spojené s jeho životem přímo v domově včetně personálních nákladů na canisterapeuta mohou být pro domov zatěžující. Zde by tedy řešením mohl být outsourcing a uzavření smlouvy o ambulantně poskytované službě s neziskovou organizací zabývající se AAT.

Pozitivní dopad AAT na člověka se zdravotním znevýhodněním dokazují i studie zabývající se pacienty po mozkové mrtvici a po úrazech. Autoři shodně doporučují zařadit AAT do procesu léčby jako prvek podporující motivaci, efekt léčby a socioemocionální stav

pacienta (Machová & Procházková & Říha, & Svobodová, 2019 a Hediger & Thommen & Wagner & Gaab, & Hund-Georgiadis, 2019).

4.3.3.2 Canisterapie v péči o děti

Výzkumy prováděné ve světě i u nás dokazují pozitivní vliv canisterapie i na děti. Tato forma AAT se dá bezpečně a s úspěchem praktikovat i na tak na hygienu a bezpečnost náročném nemocničním oddělení, jako je dětská onkologie. Výzkum provedený v roce 2017 v Brazílii se zabýval vlivem programu AAT na fyziologické a psychologické proměnné, a také na indikátory kvality života pacientů a pečujících. Dle výsledků byly u dětí shledány „významné pozitivní změny v úrovni bolesti, podráždění a stresu. Symptomy deprese naopak měly klesající tendenci s velkou nebo velmi velkou velikostí účinku (Silva & Osório, & Branchi, 2018, vlastní překlad).“ V diskuzi ke studii je uveden i zde již dříve zmiňovaný „fyziologický efekt vizuální komunikace a doteku se psem, který může podpořit vylučování endorfinů, serotoninu, oxytocinu a snižovat hladinu kortizolu. ... což může přispět ke snížení bolesti, úzkosti a stresu a zvýšit vnímání radosti a uvolnění u dětí podstupujících léčbu rakoviny.... I rozptýlení poskytnuté AAT je významné. AAT byla úspěšnější než jiné odpočinkové aktivity využívané v nemocničním prostředí, jako čtení, interakce s dobrovolníky a rekreační aktivity (Silva & Osório, & Branchi, 2018, vlastní překlad).

Studie provedená v Itálii v roce 2015 dokázala statisticky významné klinické a behaviorální zlepšení u adolescentních pacientů s akutními duševními poruchami. „Výsledky výzkumu dokazují, že pacienti terapeutické skupiny vykázali významné zlepšení v celkovém fungování, významné zkrácení času stráveného v nemocnici a významné zlepšení v účasti na běžné školní docházce v porovnání s kontrolní skupinou. Navíc, 3 měsíce po tom, co se účastnili animoterapie, vykázali významné změny v sociální participaci a dovednostech sociální interakce s přiděleným zvířetem a více afektivní chování vůči němu (Stefanini & Martino & Allori & Galeotti, & Tani, 2015, vlastní překlad).“ Výzkum realizovaný v USA v roce 2019 u pacientů umístěných na pediatrických jednotkách pro léčbu poruch chování navíc uvádí jako výsledek realizace animoterapie i pozitivní vliv na personál trpící stresem z výkonu náročného povolání a syndromem vyhoření (Fodstad et al., 2019). Stejný výsledek, čili profitování nejen přímého klienta animoterapie, ale i pečujícího

personálu, uvádí i autoři výzkumu provedeného ve Velké Británii téhož roku na 8 pedi-atrických jednotkách a shrnují, že rodiče účastníci se výzkumu i personál shodně „100% doporučují podporu podobných služeb napříč celou zemí (Uglow, 2019, vlastní překlad).“

Další zajímavý výzkum byl realizován v Jižní Karolíně taktéž v roce 2019. Cílem bylo získat empirický důkaz o smyslu využívání psů při terapeutických intervencích u mladistvých delikventů uvězněných v nápravných zařízeních. V závěru autor uvádí, že „pes pro chovance symbolizuje potenciál zapojit se do diskuse na citlivá témata bezpečnějším způsobem. Přítomnost psa také normalizuje vězeňskou jednotku samu o sobě, činí z ní prostředí, které napomáhá rehabilitaci. Tento program se setkal s všeobecnou podporou, což je ve vězeňském prostředí vzácné (Smith, & Smith, 2019).“

V poslední době se bohužel čím dál častěji v souvislosti se zdravím dětí hovoří o autismu. „Autismus je poruchou vývoje sociální interakce a komunikace. Jde o vrozenou odlišnost ve vývoji a fungování mozku, která způsobuje, že dítě se chová a myslí jinak než jeho vrstevníci. Má potíže v komunikaci, nedokáže adekvátně reagovat na běžné situace („Autismus“, n. d.).“ I děti a mladiství s touto pro život velice těžkou diagnózou mohou profitovat z animoterapie. V USA byl realizován výzkum zaměřený na zhodnocení účinnosti AAT u dětí s poruchou autistického spektra při nácviku sociálních dovedností. V závěru práce autoři uvádějí, že „tato studie je předběžným důkazem, že nácvik sociálních dovedností se psem je pro mladistvé s PAS efektivním způsobem (Becker & Rogers, & Burrows, 2017, vlastní překlad)“ Nejnovější australská studie z roku 2020 přináší i pohled rodičů na tuto formu terapie. „Neverbálnost a absence posuzování ze strany psa podpořily u dětí jejich zapojení, radost a vnitřní motivaci během terapeutických sezení. To se projevilo ve zlepšení komunikace, kontrole chování, zájmu o nové aktivity a zapojení se v rámci komunity (London & Mackenzie & Lovarini & Dickson, & Alvarez-Campos, 2020, vlastní překlad).“

Další studie dokazují pozitivní vliv AAT na snížení míry úzkosti a stresu u dětí, které čeká návštěva stomatologa, a u vysokoškolských studentů (Vincent & Heima, & Farkas, 2020 a Pendry & Kuzara, & Gee, 2019, vlastní překlad).

4.3.4 Hiporehabilitace a hipoterapie

Pro lepší pochopení dalšího textu si přiblížíme obsah těchto dvou pojmů. „Hiporehabilitace je chápána především jako metoda, jež pomáhá osobám s fyzickým postižením, například lidem upoutaným na invalidní vozík, kteří využívají zejména Hipoterapii ve fyzioterapii a ergoterapii („Hiporehabilitace”, n. d.).“ Ta je však jen jedním ze čtyř rovnocenných oborů hiporehabilitace, kterými tedy jsou:

- Hipoterapie ve fyzioterapii a ergoterapii - HTFE (dříve Hipoterapie)
- Hiporehabilitaci v pedagogice a sociální praxi - HPSP (dříve Aktivity s využitím koní)
- Hipoterapii v psychiatrii a psychologii - HTP (dříve Psychoterapie pomocí koní)
- Parajezdectví („Hiporehabilitace”, n. d.)“

První zmínky o pozitivních účincích jízdy na koni lze nalézt už v pracích starořeckého lékaře Hippokrata v 5. st. př. n. l. Jako léčebný prostředek ji doporučoval osobní lékař Marca Aurelia Galenos (Velemínský, 2007). Hipoterapie jako metoda fyzioterapie se začala rozvíjet v 50. letech 20. století. Impulsem a velkou motivací byl úspěch dánské jezdkyňe Liz Hartel, která ochrnutá od kolen dolů po přenosné dětské obrně získala stříbrnou medaili v drezuře na olympijských hrách v Helsinkách a Stockholmu. Krátce po tomto úspěchu založila se svou fyzioterapeutkou první hiporehabilitační centrum (Kolektiv autorů, 2018).

Mezinárodní organizací, která sdružuje organizace a jednotlivce provádějící aktivity a terapie za pomoci koní je Federation of Horses in Education and Therapy International AISBL (HETI). Podporuje vzdělávání a výzkum v tomto oboru, propaguje zapojení koní do léčebných procesů osob s fyzickým, mentálním nebo duševním onemocněním. Federace je aktivně zapojená do ustanovení mezinárodních norem bezpečnosti a kompetencí v oboru a podporuje vysoké standardy pro ochranu a výcvik koní pro terapeutické účely („HETI - Mission”, n. d.).

„Skromné začátky hiporehabilitace v naší republice se datují od roku 1947, zejména při léčbě pohybových poruch po infekční mozkové obrně. V Hucul Clubu ve Zmrzlíku u Prahy zahájili novodobou hipoterapii v roce 1976 ve spolupráci s profesorem Lewitem, a to jako první středisko ve střední Evropě. Poté se hipoterapie rozšířila do rehabilitačního ústavu v Chuchelné u Opavy pro dětské klienty, kam v roce 1979 fyzioterapeutka Helena Hermach-

Lewitová dovezla 2 huculy ze Zmrzlíku a také metodiku a zkušenosti i ze zahraniční stáže (Lantelme, & Smíšková, 2009).

V roce 1991 byla založena Česká hiporehabilitační společnost (ČHS). Sdružuje zájemce o hiporehabilitaci a zprostředkovává komunikaci mezi nimi. Garantuje realizaci hiporehabilitace na odborné úrovni pro co nejširší spektrum klientů („Česká hiporehabilitační společnost - O nás”, n. d.).

Kůň nabízí postiženému cyklicky se opakující pohyb. Jeho hřbet tedy můžeme považovat za balanční plošinu. Tento specifický pohyb poskytuje klientovi stimulaci nejen pohybového aparátu a vestibulárního systému, ale také všech smyslů. V neposlední řadě také limbického systému, který je odpovědný za emoce. Jako takový může prospívat u širokého spektra diagnóz.

Ačkoliv si lidé obvykle myslí, že tato forma léčby pomáhá především fyzicky postiženým, stále více se této léčby využívá i u duševních chorob, jako jsou deprese, poruchy nálad, schizofrenie či poruchy příjmu potravy. Dalším oborem, kde je tato léčba uplatňovaná, je speciální či sociální pedagogika. Koně pomáhají příliš agresivním dětem nebo naopak příliš submisivním či přímo šikanovaným apod. (Novinky.cz, 2014)

Nejčtenější diagnózou spojovanou s hipoterapií je však dětská mozková obrna, což je neuromuskulární onemocnění dětí. Nejčastější je její spastická forma. Děti mají postiženou hrubou motoriku, stabilitu, držení těla, přidat se mohou další poruchy, jako například poruchy smyslové, poruchy polykání, snížený intelekt. Tyto děti tedy tvoří největší část klientely. Pro požadovaný efekt je však nutná dlouhodobost takové terapie. Tento fakt potvrzuje výzkum provedený v Lotyšsku. V závěru autoři uvádějí, že deset lekcí hipoterapie nemělo vliv na hrubou motoriku jezdce, ale u pokročilých jezdců trpících dětskou mozkovou obrnou se funkce hrubé motoriky výrazně zlepšila (Žalienė et al., 2018, vlastní překlad).

Další výzkum zabývající se vlivem hipoterapie na děti trpící DMO byl proveden v Japonsku. Dokládá, že “jednoletý program s frekvencí hipoterapie jedenkrát týdně zlepšil u dětí s DMO schopnost chodit. Navíc vzrostla kvalita života jejich pečujících. Je tedy

podstatně výhodnější podstupovat tuto terapii dlouhodobě (Mutoh et al., 2019, vlastní překlad).“

Dále jsou početnou klientskou skupinou děti předčasně narozené. Pomocí hipoterapie lze léčit už děti od kojeneckého věku. “Česká republika může být na toto odvětví velmi hrdá, jelikož je jednou z mála zemí na světě, která léčí děti již od dvou měsíců věku, a to velmi efektivně, s širokou škálou indikací. V současné době existuje ve světě významná poptávka po českých kurzech zaměřených právě na léčbu kojenců a batolat pomocí hipoterapie. ... U léčení kojenců a batolat může hipoterapie při správném provedení sehrát významnou roli. Aferentní sed je v hipoterapii velmi široký, dítěti se dostává mnoha sensorických podnětů. Zároveň je terapií v pohybu, ne ve statické poloze na lehátku. Oproti ostatním typům fyzioterapeutických metod má hipoterapie tu výhodu, že při jejím provádění nelze mluvit o zásahu do pohybu dítěte zvnějšku, jedná se spíše o dítětem vedenou (tedy jeho vlastní) adaptaci na jiný pohyb (Mgr. Čapková, 2018).“

Výzkum české autorky Markéty Píšové zveřejněný ve sborníku z 12. konference o hip-rehabilitaci dokládá vliv hiporehabilitace na grafomotoriku. „Hiporehabilitace pozitivně ovlivňuje rozvoj hrubé motoriky a ta má pak vliv na zlepšení motoriky jemné, především úchopu, což dokázala analýza motorických funkcí. ... Kůň je vedle zdroje aktivace motoriky i motivačním prostředkem, který pozitivně ovlivňuje psychické funkce a díky jejich rozvoji dochází také k posunu v oblasti grafomotoriky (Kolektiv autorů, 2018).“

Co se týká oblasti psychologie, hiporehabilitace je úspěšná i na tomto poli. Výzkumy prokázaly pozitivní vliv této terapie například na děti závislé na hraní online her nebo děti alkoholiků (Kang & Jung & Park, & Han, 2018 a Dunlop, & Tsantefski, 2018). Nejčastějším výsledkem studií provedených u dětí s poruchou autistického spektra je zlepšení v sociální interakci a komunikaci (Tan, & Simmonds, 2019).

4.3.5 Cílová skupina animoterapie

Výše uvedené výzkumy a běžná praxe ukazují, že zdaleka nejčastějšími klienty animoterapie jsou děti s různými formami zdravotních potíží či postižení a senioři.

Ze statistik vyplývá, že cílová skupina potenciálních klientů animoterapie v ČR není zanedbatelná a její velikost má rostoucí tendenci.

Přesný počet dětí se zdravotním postižením je velmi těžké stanovit. Údaje shromažďuje více institucí, které však používají různá vymezení zdravotního postižení a údaje různě strukturují. Český statistický úřad zveřejnil odhad založený na datech ze Školních matrik a výkazů MŠMT. Dle těchto údajů bylo v Česku v roce 2018 celkem 117 tis. dětí do 14 let věku se zdravotním postižením (Hrkal, 2019), z toho v Olomouckém kraji jich žije 7,4 tisíce („Děti ve věku 0–14 let se zdravotním postižením v krajích (odhad)”, 2019)

Podle údajů Národního ústavu pro autismus, z. ú. přibývá každoročně dětí s poruchou autistického spektra (PAS). Průměrný odhad výskytu autismu v populaci je v průměru mezi 1,5 - 2%. Každý rok se tak narodí v ČR okolo 1500 - 2000 dětí s PAS („Autismus”, n. d.).

Z různých zdrojů se také dovídáme, že přibývá dětí s problematickým chováním a poruchami učení. Podle údajů zveřejněných Ústavem zdravotnických informací ČR roste také počet předčasně narozených dětí. „Předčasný porod (před dokončeným 37. týdnem těhotenství) je v současnosti nejvýznamnější porodnický problém v hospodářsky rozvinutých zemích. V loňském roce se v ČR předčasně narodilo bezmála 8 tisíc dětí, což je asi 7 % z celkového počtu novorozenců („Předčasný porod mohou lékaři předpovědět”, 2020).“ Předčasné narození dítěte je přitom častou příčinou následných zdravotních problémů ať už v oblasti fyzické, mentální, či psychické.

Nejčastějšími klienty hipoterapie jsou děti trpící dětskou mozkovou obrnou. Jejich počet se nedá přesně stanovit. „V posledních třiceti letech se ale počet nemocných dětí zvyšuje, protože díky intenzivní neonatologické péči přežívá mnohem více předčasně narozených dětí. Bohužel, u některých z nich se ale objevují problémy včetně poruch vývoje nervového systému nebo dojde k druhotnému poškození („Mozková obrna”, n. d.).“

Co se týká opačného konce věkového spektra populace, narůstá i počet seniorů v ČR. Už v roce 2017 překročil 2 miliony. „Při naplnění všech předpokladů střední varianty projekce ČSÚ z roku 2018 se bude počet obyvatel ve věku 65 let každoročně zvyšovat. Do konce roku 2050 by se měl vyšplhat k 3,097 mil. V Olomouckém kraji dosáhl počet občanů starších 65 let čísla 131 tisíc (Štyglerová, 2019).

Vysoký věk je jedním z rizikových faktorů Alzheimerovy choroby. Se stárnoucí populací přibývá i pacientů trpících tímto nejběžnějším typem demence. „Za pět let se počet lidí s de-

menčí zvýšil o 38 %. Náklady na jejich péči rostly ještě rychleji. Za stejnou dobu stouply o 71 % a loni přesáhly 1,27 miliardy korun („VZP: Za pět let se počet lidí s demencí zvýšil o 38 %. Náklady na jejich péči rostly ještě rychleji“, 2019).“

4.4 Animoterapeutické NNO

4.4.1 PRO DOTYK, z. s.

Zapsaný spolek PRO DOTYK vznikl jako občanské sdružení na základě společného zájmu - lásce ke koním a psům - filantropickém cítění a životním příběhům tří zakladatelek už v roce 2011. Později se na základě změn v občanském zákoníku transformoval na zapsaný spolek. Výjimečný je tím, že jako jeden z mála poskytuje všechny tři hlavní animoterapie. Většina neziskových organizací se zaměřuje většinou jen na jednu z nich.

Předsedkyně spolku se zabývá výcvikem vodících, asistenčních a detekčních psů pro jinou neziskovou organizaci. Pro druhou ze zakládajících členek, od dětství zcela nevidomou, vycvičila vodícího psa, se kterým pak také jeho nová majitelka i přes své postižení úspěšně složila canisterapeutickou zkoušku a stali se tak společně prvním canisterapeutickým týmem nového sdružení. Třetí ze zakladatelek pak vnáší do této skupiny prvek hiporehabilitace, protože jejímu synovi trpícímu fyzickým postižením právě tato terapie velice prospívá. Zakladatelka sama je velkou milovnicí koní. Navíc pro syna má opět od předsedkyně spolku vycvičeného asistenčního psa, který se také po úspěšně složených zkouškách stává psem canisterapeutickým, a taktéž jeho nástupce. Oba psy při canisterapii výborně vede manžel zakladatelky. Všechny tři zakládající členky se aktivně podílejí na běžné činnosti spolku, ať už jako canisterapeuti nebo vodiči koní při hiporehabilitaci a samozřejmě také jako management spolku.

Předsedkyně spolku poskytla novému sdružení jako útočiště své trvalé bydliště, farmu v obci Lesnice, kterou, perfektně udržovanou, pronajímá za opravdu symbolickou cenu. Ve stájích plánovala nabízet ustájení koní a kompletní péči o ně majitelům sportovních koní. Se vznikem Prodotyku je však podmínkou ustájení, že daný kůň je vhodný pro hiporehabilitaci jak fyzicky tak povahově a sdružení jej smí pro tento účel využívat. Tento vztah mezi majitelem koně a spolkem je založený na vzájemné důvěře a dobré spolupráci.

Spolek zabývající se hiporehabilitací tak nevlastní žádného koně ani prostory pro činnost, což představuje významnou finanční úsporu. Na druhou stranu však se tak sdružení stává zranitelným. Výcvik a příprava hiporehabilitačního koně je časově velice náročná. Majitel koně může kdykoli nájem vypovědět a sdružení zůstane bez svého zásadního prostředku pro činnost, do jehož přípravy už předsedkyně investovala nemalé úsilí a mnoho hodin svého času. Stejně tak psi z canisterapeutických týmů jsou majetkem soukromých osob, nikoliv spolku, a několik z nich tedy úspěšně vykonává ještě jiné „povolání“.

Činnost spolku PRO DOTYK se skládá z následujících aktivit:

- * AAT, AAE a AAA s využitím koní, psů a koček;
- * poskytování odborné praxe studentům středních a vysokých škol relevantních oborů (sociálních, speciálně pedagogických, zemědělských...);
- * parajezdeckví;

Vezmeme-li v úvahu členění činnosti podle cílové skupiny, pak je to:

a/ hiporehabilitace

V roce 2020 poskytl spolek 19 dětem s různou formou postižení žijících v Olomouckém kraji celkem 261 hipoterapeutických jednotek a to i přes dodržování přísných protiepidemiologických opatření souvisejících se šířením nemoci Covid 19. V roce 2019 byl počet realizovaných hipoterapeutických jednotek výrazně vyšší, vyšplhal až k číslu 385. Spolek v současné době pracuje se 4 hiporehabilitačními koňmi.

Velký objem práce při hipoterapii je založen na dobrovolnické činnosti. Se spolkem více či méně dlouhodobě spolupracuje 15 dobrovolníků, kteří pracují jako asistenti při hipoterapii. Kromě nezbytného školení na téma bezpečnost a ochrana zdraví při práci jsou pravidelně a řádně školeni také pro práci asistenta při hipoterapii. Každý hipoterapeutický tým se musí skládat z jednoho vodiče a dvou asistentů. Po obou stranách koně po celou dobu terapie od nasedání až po sesedání musí být přítomny osoby, které nejen zajišťují bezpečnost dítěte, ale také na pokyn fyzioterapeuta pomáhají upravovat pozici dítěte na koni a motivují k požadované aktivitě dítěte. Na každé dítě je tak potřeba tří lidí a sdíleně 1 fyzioterapeut.

Se spolkem tedy ještě dlouhodobě spolupracuje fyzioterapeutka, která pracuje na základě Dohody o provedení práce, a dobrovolnice pro administrativní práci. Více méně veškerou přípravu koní obstarává předsedkyně spolku.

b/ canisterapie a felinoterapie

Spolek PRO DOTYK disponuje dvěma felinoterapeutickými týmy a 7 canisterapeutickými.

Pravidelně navštěvuje celkem 8 zařízení v Olomouckém kraji, jsou mezi nimi sociální centra pro seniory, léčebny dlouhodobě nemocných, Alzheimer centrum a speciální škola. Návštěvy jsou pravidelné, dle žádosti objednatele služby dojíždí vždy 1 – 2 terapeutické týmy, 2 – 6 x měsíčně, v různém složení canisterapie a felinoterapie, Jeden terapeutický tým se během jednoho sezení věnuje vždy minimálně 4 klientům. Typ zvolené terapie závisí na zdravotním stavu a možnostech klientů. Terapeuti poskytnou měsíčně cca 220 canisterapeutických a 16 felinoterapeutických jednotek.

c/ parajezdectví

Díky přítomnosti speciálně cvičených koní a proškolených dobrovolníků na farmě může spolek PRO DOTYK nabízet také tuto rekreační formu ježdění na koni pro klienty s postižením. V běžných jezdeckých klubech je možnost sportovního vyžití pro zájemce se zdravotním znevýhodněním nereálná, případně by byla cenově nedostupná. V současné době využívají této možnosti 3 klienti spolku PRO DOTYK.

d/ osvětové a naučné programy pro školy a školky

Spolek PRO DOTYK každoročně pořádá pro děti z mateřských a základních škol a z dětských domovů osvětové výukové akce přímo na farmě. Děti mají možnost se dozvědět něco o „psích povoláních“ – o výcviku a práci psa asistenčního, vodického, detekčního, mohou si canisterapii vyzkoušet sami na sobě, dále pak vidět ukázky práce psa policejního či sportovní kynologie a jsou nenásilnou a příjemnou formou poučeny o bezpečném chování při kontaktu s cizím psem i jak se chovat, když se setkají s asistenčním nebo vodickým psem,

který zrovna pracuje pro svého pána. Dále mají možnost prohlédnout si a pohladit hiporehabilitační koně a vše, co k nim patří – stáje, postroje i speciální vybavení. Velmi oblíbenou aktivitou je vyzkoušet si péči o poníka.

Pro studenty středních škol je pak program těchto akcí adekvátně upraven dle oborového zaměření studentů.

e/ zábavně osvětové programy pro veřejnost

Ukázky práce psa asistenčního a vodícího jsou oblíbenou součástí programu mnoha benefičních akcí, dnů otevřených dveří na školách (nejen speciálních a odborných), dětských dnů, slavností, zábavných akcí pro veřejnost apod., kterých se předsedkyně velmi často účastní s pracovními psy, jež má zrovna ve výcviku. Takto obsáhne spolek svou činností až tisíce diváků na v průměru 20 akcích ročně. Předsedkyně využívá také šikovnosti psů a ukázkou práce obohacuje o prvky tance se psy, které jsou u veřejnosti velice oblíbené.

Překážky v činnosti:

Z rozhovoru z předsedkyní spolku PRO DOTYK, z. s. vyplývá, že se organizace dlouhodobě potýká s několika problémy, které se nedaří řešit.

Jako u asi u většiny neziskových organizací, je to hlavně nedostatek finančních prostředků. Hiporehabilitační jednotky pro děti s postižením jsou hrazeny z darů nadací, nadačních fondů, individuálních i firemních dárců. Rodičům dětí spolek neúčtuje nic, členové chápou finanční zatížení rodiny, ve které žije dítě s postižením. V mnoha případech zůstává péče o postižené dítě pouze na matce, otec rodinu opouští. Ale i pro úplnou rodinu je finanční zátěž enormní. Proto spolek od svého založení nikdy nepožadoval jakoukoliv spoluúčast rodičů na financování této terapie. Fundraising spolku je zaměřen primárně na získávání prostředků na úhradu hiporehabilitace pro děti, teprve v druhé řadě na provoz organizace.

Významnou pomocí by v tomto případě byla možnost úhrady hiporehabilitace ze zdravotního pojištění. Dle informace od Mgr. Kateřiny Čapkové, která je zakladatelkou a ředitelkou Centra hiporehabilitace Mirákl, „nelze hiporehabilitaci proplácet ze zdravotního pojištění, jelikož pod ni spadá i oblast sociální a ta je záležitostí sociálních služeb.

Hipoterapie však z veřejného zdravotního pojištění hrazená být může a je, a to od roku 2014. Jedná se přesněji o hipoterapii u DMO (dětská mozková obrna), která má svoji metodiku a certifikovaný kurz (jehož garantem je právě Mgr. Čapková).“ Proplácení hipoterapie je tedy možné za splnění určitých podmínek, avšak jen pro děti s jedinou diagnózou. Vyhovění nárokům na provozovnu vyplývající ze zákona o provozování zdravotních služeb a navazující možnost uzavření smlouvy se zdravotní pojišťovnou jsou ovšem podmíněny zřízením vyhovujícího zázemí pro činnost.

Na vybudování zázemí tedy závisí další rozvoj organizace. Bez zajištění adekvátních pracovních a hygienických podmínek nemůže organizace přijmout zaměstnance na delší, ideálně neurčitou dobu, čímž je znemožněna její profesionalizace.

Členové spolku by rádi poskytli zaměstnání osobám se zdravotním postižením, aby jim umožnili uplatnit se na trhu práce a také socializovat. Bez zaměstnanců je organizace stále závislá na práci dobrovolníků. Nemůže se stát ani poskytovatelem registrované sociální služby, zdravotní služby nebo sociálně aktivizační služby, ani sociálním podnikem.

Možnost získání prostředků na výstavbu zázemí závisí na úspěšnosti v dotačním řízení. Zde se vracím ke zmínce Mgr. Čapkové o zdravotním i sociálním obsahu hiporehabilitace. Při snaze o získání dotace spolek PRO DOTYK neustále naráží na obtížnou zařaditelnost předmětu své činnosti. I při přímém dotazu směřovaném na osoby odpovědné za dotační řízení nedostala předsedkyně spolku jasnou odpověď, zda žádat o dotaci z rozpočtu města na sociálním nebo zdravotním odboru.

Další velkou brzdou v úspěšně rozběhnuté práci je chybějící krytá jezdecká hala. Spolek je v případě hiporehabilitace odkázán na příznivé počasí a pro koně i hiporehabilitační asistenty a vodiče schůdný a především bezpečný terén. Činnost tak musí být každoročně pozastavena minimálně na období zimy, vždy cca od konce listopadu minimálně do poloviny března. Toto nucené přerušení bohužel snižuje efekt terapie, která by měla být kontinuální a dlouhodobá, jak dokazuje už výše zmíněný výzkum. Po takové prodlevě vždy nějaký čas zabere restart organismu a vrácení klienta do stavu před přerušením terapie. Jezdecká hala, kde by děti mohly rehabilitovat bez ohledu na počasí, je pro činnost spolku klíčová. Bohužel se za celou dobu fungování spolku nepodařilo sehnat dostatečné prostředky na výstavbu takové haly. Předsedkyni spolku se podařilo získat jak vhodný pozemek, tak uhradit projekt a vyřídit stavební povolení, ale několik žádostí o dotaci bylo vždy neúspěšných.

Jedinou úspěšnou dotací, o kterou spolek žádal, byla v roce 2015 dotace z programu Vzdělávejte se pro růst z operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost, kdy bylo zřízeno pracovní místo na Veřejně prospěšné práce za 90.000,- Kč, z toho výše příspěvku z Evropského sociálního fondu činila 85 %, tj. 76.500,- Kč a ze státního rozpočtu České republiky činila 15 %, tj. 13.500,- Kč. V roce 2016 získal spolek ještě příspěvek od Úřadu práce České republiky na zřízení Společensky účelného pracovního místa v celkové výši 128 910,-Kč. V obou případech byl spolek nucen zaměstnance po ukončení dotace propustit.

4.4.2 Centrum hiporehabilitace Mirákl

Z dobrovolné skupiny nadšených lidí a koní se v roce 2012 stala C. H. Mirákl, o.p.s., která vznikla za účelem rozvoje znalostí a provádění praktické aplikace hiporehabilitace, jako léčebné rehabilitace na koni.

Sdružení si klade za cíl zkvalitňovat životy rodin s dětmi s postižením, a to nejen pomocí hiporehabilitace, ale i canisterapie, muzikoterapie aj. a nabídnout tak alternativy ke klasické rehabilitaci, které umožní rodičům získat pro své dítě komplexní péči v oblasti motorické, ale i psychické a sociální.

Klienty C. H. Mirákl jsou především děti, a to již od 3 měsíců věku. Zaměřujeme se na neurologické a ortopedické diagnózy, dále na genetická onemocnění, poúrazové stavy, zraková a sluchová postižení, na lehké funkční problémy pohybového systému a prevenci jejich vzniku. Nabízíme i aktivity s využitím koní, což umožňuje dětem přechod z „terapie“ do volnočasové aktivity („C. H. Mirákl - O nás“, n. d.).

Organizace má 4 zaměstnance na celý úvazek a pomáhá jí obvykle 5 – 6 dobrovolníků. Na základě Dohody o provedení práce pro organizaci externě pracuje 5 fyzioterapeutů.

S. H. Mirákl sídlí na Hospodářském dvoře v Bohuslavicích, kde má zajištěny veškeré potřeby pro provoz hiporehabilitace a péči o 8 koní, ovšem také není majitelem svého sídla, je pouze v nájmu a o prostory se dělí s jezdeckým oddílem.

a/ výzkumná a vzdělávací činnost

C. H. Mirákl se věnuje i výzkumné činnosti a propagaci oboru hiporehabilitace. Spolupracuje s výzkumnou sekcí FTVS UK a snaží se objektivizovat výsledky hipoterapie pomocí terénního EMG¹. Jsou členy Klinické zájmové skupiny Hipoterapie, jejíž cílem je zpracovávat standardy péče v hipoterapii, aktivně se setkávat a pořádat vzdělávací workshopy a inovativní kurzy pro fyzioterapeuty i ostatní odbornou i laickou veřejnost. Sdružení nabízí také odbornou praxi, stáže a výcvik hiporehabilitačních koní.

Předsedkyně organizace Mgr. Kateřina Čapková přednášela na téma „Hipoterapie v rané péči“ na celosvětové konferenci o hiporehabilitaci v Athénách v roce 2012, v roce 2015 na celosvětové konferenci v Taiwanu na téma „Efekt intenzivní hipoterapie u dětí s DMO“. Též konference se aktivně účastnila i Mgr. Kateřina Karásková s přednáškou „Výchova a výcvik koně v hipoterapii v rané péči“.

Sdružení také spolupracuje s 3. lékařskou fakultou Univerzity Karlovy, kde v rámci povinně volitelného předmětu Hipoterapie u DMO vzdělává studenty fyzioterapie.

V roce 2014 získalo C. H. Mirákl akreditaci na pořádání certifikovaného kurzu Hipoterapie u dětské mozkové obrny od MZ ČR, který absolventa opravňuje k výkonu hipoterapie jako fyzioterapeutické metody („C. H. Mirákl - O nás“, n. d.).

b/ rehabilitační pobyty

Hlavní činností organizace je pořádání různých typů rehabilitačních pobytů, protože dle přesvědčení představitelů organizace i dle výše uvedeného výzkumu je forma intenzivní terapie mnohokrát efektivnější pro léčbu pohybového aparátu dítěte, než forma ambulantní. C. H. Mirákl pořádá standardně 22 pobytů ročně, každý pro 15 dětí. V rámci tohoto pobytu mají děti možnost rehabilitovat za pomoci koně 2x denně. Jako doplňkovou službu nabízí organizace těmto klientům i canisterapii. Náklady na hiporehabilitační pobyt hradí ze zhruba 75 % rodiče dětí a zbývající čtvrtinu se daří hradit z grantů nebo z prostředků věnovaných firemními či drobnými dárci. Předsedkyně organizace doufá v úspěšné řízení se zdravotními

¹ EMG – elektromyografie – vyšetření zachycující elektrickou aktivitu svalů

pojišťovny a v možnost úhrady nákladů na rehabilitaci samotnou, čili práci fyzioterapeuta, ze zdravotního pojištění. O příspěvek ze státních dotací žádá organizace minimálně, protože dle slov předsedkyně Mgr. Čapkové, přestože je organizace registrovaným poskytovatelem zdravotnických služeb, málokdy spadá do nějakého dotačního titulu.

Dalším zajímavým pobytovým programem, který už není zaměřen na dětskou klientelu, je kurz s názvem Habe diem aneb užij den. Je určen pro ty, kteří se prostřednictvím práce s koňmi chtějí učit poznávat sami sebe. Inspirací ke vzniku tohoto kurzu se stali rodiče postižených dětí. S příchodem dítěte, které vyžaduje mnohem více, než standardní péči, vstupuje do života rodiny i spousta negativních pocitů, jako je strach či smutek, ale také stres a vyčerpání. Dítě je přitom odrazem stavu obou rodičů i prostředí, ve kterém vyrůstá, a proto jsou právě klid a pohoda v rodině pro prospěch takového dítěte klíčové. I tento kurz je tedy způsobem pomoci postiženým dětem („Sebepoznání s pomocí koní – Habe diem“, n. d.).

Dnešní doba s sebou však přináší čím dál tím větší psychickou zátěž nejen pro rodiče postižených dětí. Stres je v podstatě všudypřítomný, pokud kromě psychického bereme v úvahu i ten zvukový, zrakový apod. a naše tělo na něj reaguje zcela přirozeně – útokem či útekem. „Tyto reakce však máme výchovou a morálními principy výrazně potlačené, a proto si veškerý stres ukládáme do těla. Ten pak způsobuje různá psychosomatická onemocnění – vyšší tlak, zažívací obtíže, ranní deprese apod. Sami víme, že bychom se stresovat neměli, ale jak jistě víte, poručit si nejde. Rozumem se můžeme přesvědčit, že se již stresovat nebudeme, ale pocity nám stále říkají něco jiného. Proto je třeba cílit poznání na naše pocity, nitro, a v tom nám koně mohou být velmi nápomocní („Sebepoznání s pomocí koní – Habe diem“, n. d.).“

Princip kurzu Habe diem je postaven na skutečnosti, že stejně jako člověk má každý kůň svoji specifickou povahu, a proto i překonávání různých překážek je pro člověka s každým koněm jiné. Práce s koněm ukáže jiný typ vnímání, jelikož s koněm se lze domluvit pouze na zcela jiných principech, než jsme zvyklí v běžné společnosti. Účastníkovi odhalí emoce, které jsou v jeho komunikaci s ostatními často nevědomé a tak se nechtěně odráží ve vašem životě. Kůň je také zvíře útekové a stádové. „Tak zvaná útekovost umožnila koni, aby dokonale vyvinul umění odečíst partnera v interakci. Kůň nemá jiné obranné mechanismy než útek, a proto je velmi citlivý k jakémukoliv nebezpečí. Za toto nebezpečí považuje i „falešné“ chování – tj. pokud jedinec koná jinak, než skutečně myslí nebo cítí.

Kůň tedy u člověka umí odrážet jeho nevědomou stránku, lze říci, že funguje jako čisté duševní zrcadlo („Sebepoznání s pomocí koní – Habe diem”, n. d.).“

„Různorodost povah se odráží i v hierarchii stáda, která je jasně dána a každý kůň se dle své povahy zařadí na určitý její stupeň. Toto však není neměnné, uvnitř stáda neustále dochází k boji o dominanci a zlepšení postavení, avšak tento „boj“ umožňuje koni spíše poznat sám sebe a uvědomit si, kam patří. My tuto stádovost můžeme v našem poznání využít. Každý kůň nám může naše chování ukázat z jiného úhlu pohledu. Lze si to představit jako puzzle. Každý kůň nám dodá jeden kousek a my z něj pak můžeme složit obraz našeho života („Sebepoznání s pomocí koní – Habe diem”, n. d.).“

c/ překážky v činnosti

Za nejzávažnější ohrožení své činnosti považuje předsedkyně spolku nezastupitelnost koní v jejich práci. Pokud například onemocní jeden z hiporehabilitačních koní, nemůže na pobyt nastoupit cca 20 % klientů. Organizace si nemůže dovolit vlastnit a mít kvalitně připravené dva koně se stejnou biomechanikou hřbetu. Dítě s daným zdravotním problémem nelze posadit na jakéhokoliv jiného koně. Aby byli zastupitelní všichni koně, kteří svou charakteristikou pohybu nyní obsáhnou celou klientelu C. H. Mirákl, musel by se jejich počet zdvojnásobit z 8 na 16, což je nereálné jak z hlediska pořizovacích nákladů, tak z hlediska časové a finanční náročnosti jejich přípravy. Je tedy nutné, aby péče o hiporehabilitační koně byla nadstandardní. Koně by ideálně měli být chováni na pastevním ustájení, které je ovšem finančně mnohem nákladnější než ustájení boxové. Významný pro žádoucí uvolnění koně je také dostatečný kontakt se správným člověkem, organizace by tedy uvítala posílení personálního obsazení o minimálně dva další zaměstnance. Všechny tyto aspekty vhodné péče o hiporehabilitační koně jsou tedy ve finále záležitostí finanční.

Za další významný problém považuje předsedkyně spolku nedostatečnou nebo spíše nevhodně zaměřenou osvětu hipoterapie. Je soustředěna více na koně, než na kvalitní diagnostiku klienta a návrh vhodné terapie. Snaha o změnu této situace je patrná z výše uvedené výzkumné a vzdělávací činnosti organizace, která je v rámci ČR finančně podporována firemními dárci.

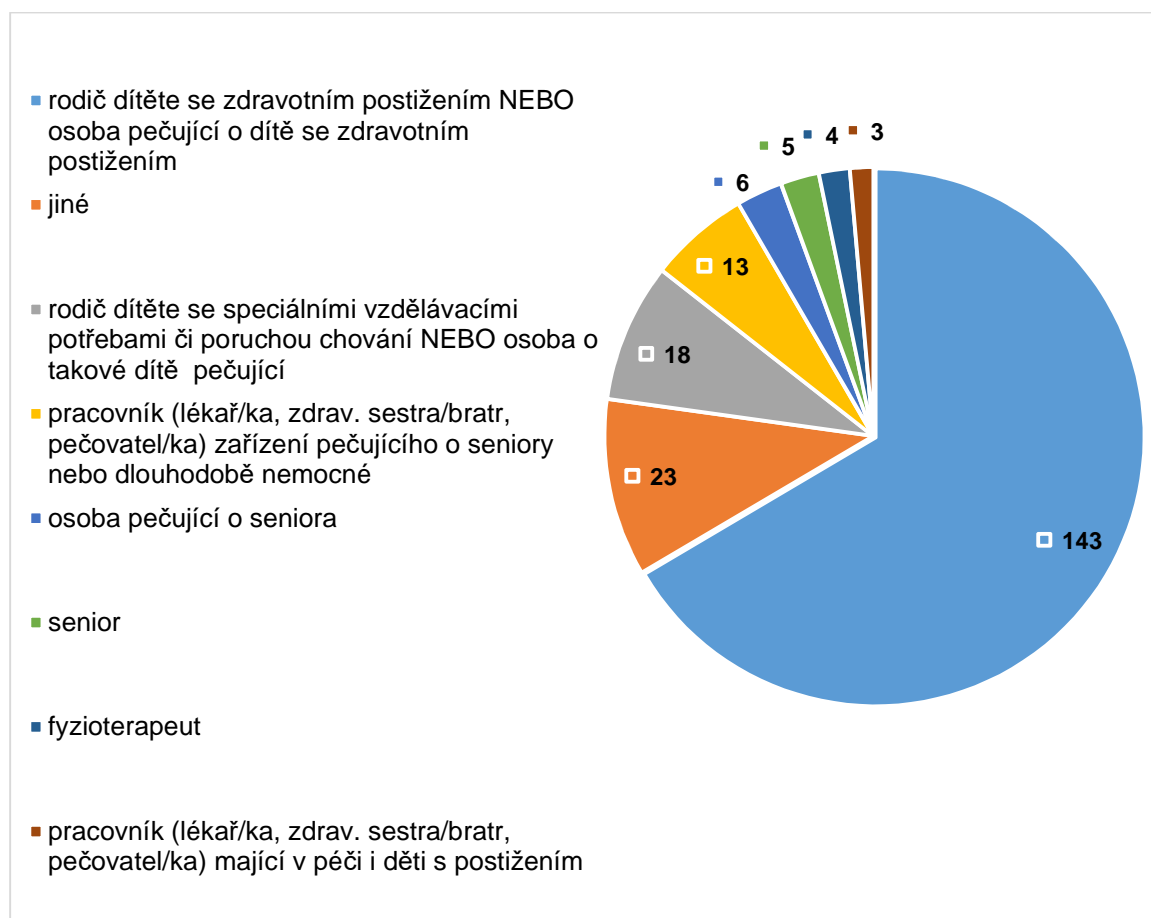
5. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

5.1 Dotazník č. 1 - Klienti animoterapie

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký význam má práce neziskových organizací poskytujících animoterapii. K získání názorů respondentů jsem využila online dotazník, se kterým jsem prostřednictvím emailu a sociální sítě oslovila relevantní cílové skupiny, čili rodiče postižených dětí a osoby o ně pečující, seniory a osoby o ně pečující, fyzioterapeuty. Původním záměrem bylo navštívit domovy seniorů, léčebny dlouhodobě nemocných a podobná zařízení spolu s canisterapeutickými týmy organizace PRO DOTYK, z. s. a provést šetření na místě. Vzhledem k možnostem a schopnostem této cílové skupiny zapojit se do online šetření jsem to považovala za vhodnější způsob, kterým by se mi podařilo získat více odpovědí na dotazník. Bohužel vzhledem k současné epidemiologické situaci v ČR mi to nebylo umožněno. Doplnkové terapie, které vyžadují vstup externího pracovníka do zařízení, jsou v této době výrazně omezeny a spolupráce spolku s těmito ústavy je tak momentálně přerušena.

Dotazníkového šetření se nicméně zúčastnilo celkem 215 respondentů, z čehož nejpočetnější skupina byli rodiče dítěte se zdravotním postižením nebo osoby o takové dítě pečující. Těchto respondentů bylo 143, čili 66,5% ze všech odpovídajících. 8,4 % (18 responzí) pak tvořili respondenti z řad rodičů dětí se speciálními vzdělávacími potřebami nebo poruchou chování a osoby o takové děti pečující. 6% odpovídajících (13 responzí) spadalo do kategorie pracovník (lékař/ka, zdrav. sestra/bratr, pečovatel/ka) zařízení pečujícího o seniory nebo dlouhodobě nemocné (dále jen „pracovník“). Dále se mi podařilo získat 4 odpovědi od fyzioterapeutů, 5 od seniorů a 6 od osob o seniora pečujících (viz Graf 4).

Graf 4: Počet respondentů dotazníku 1 v jednotlivých kategoriích

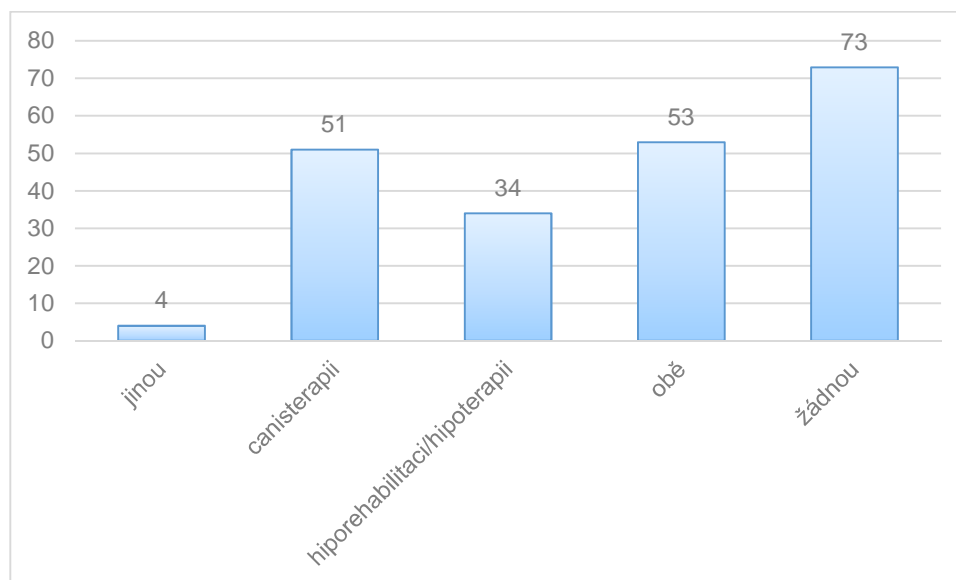
Hypotéza 1: Většina dotazovaných využívá animoterapii

Více než dvě třetiny respondentů (142 responzí) uvedly, že využívají nebo doporučují nějakou formu animoterapie, přičemž 16 % (34 responzí) využívá hiporehabilitaci nebo hipoterapii, 24 % (51 responzí) canisterapii a 24 % (53 responzí) využívá nebo doporučuje obě výše zmíněné nejčastější formy animoterapie. 4 respondenti (2 %) využívají jinou než výše uvedené formy animoterapie. Celkem tedy animoterapii využívá 66 % dotazovaných. Přehledně tento výsledek ukazuje graf 5.

Hypotézu 1 tedy můžeme potvrdit, většina dotazovaných respondentů využívá některou (či více) z forem animoterapie.

Graf 5: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 2 dotazníku č. 1

Otázka č. 2: Využíváte pro sebe nebo osobu, o kterou pečujete, některou z výše uvedených animoterapií nebo je doporučujete svým pacientům/ klientům?

Pokud respondent animoterapii nevyužívá, pak nejčastěji uváděným důvodem je fakt, že tato služba není dostupná v místě jeho bydliště. Takto odpovědělo 38,6 % (27) respondentů. Dalším nejčastějším důvodem pak je skutečnost, že o existenci takové terapie vůbec nevědí (18,6 % - 13 responzí) nebo se domnívají, že ji oni sami nebo osoba svěřená jim do péče nepotřebují (17,1 % - 12 responzí).

Hypotéza 2: Využívání animoterapie nezávisí na funkci respondenta (zda se stará o dítě či seniora).

Vzhledem k výraznému rozdílu v počtu responzí od osob pečujících o seniora a osob pečujících o dítě provedu ověření této hypotézy pomocí Testu dobré shody (Chí-kvadrát testu), který je založen na porovnání pozorovaných a očekávaných četností. Testujeme nulovou oproti alternativní hypotéze:

H₀: Mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah.

H_A: Mezi proměnnými existuje statisticky významný vztah.

Následující kontingenční tabulka (Tab. 10) uvádí pozorované četnosti odpovědí.

Tab. 10: Hypotéza 2 - Pozorované četnosti

		Využívání animoterapie		Celkem
		Ne	Ano	
O koho pečujete	Senior	7	17	24
	Dítě	55	109	164
	Celkem	62	126	188

Podle níže uvedeného vzorce vypočtu očekávané četnosti.

$$n'_{ij} = \frac{n_{i*}n_{j*}}{n}$$

kde n'_{ij} je očekávaná hodnota v i -tém řádku a j -tém sloupci, n_{i*} je součet i -tého řádku a n_{j*} součet j -tého sloupce a n je celkový počet hodnot. Výpočet provedu v MS Excel. Výsledky uvádí tabulka 11.

Tab. 11: Hypotéza 2 - Očekávané četnosti

		Využívání animoterapie		Celkem
		Ne	Ano	
O koho pečujete	Senior	7,91489362	16,08510638	24
	Dítě	54,08510638	109,91489360	164
	Celkem	62	126	188

Předpoklad provedení Testu dobré shody pro kontingenční tabulku 2x2 je splněn – všechny buňky mají očekávanou četnost větší než 5.

Dalším krokem je výpočet p-hodnoty. Pokud bude nižší než hladina významnosti 0,05, nulovou hypotézu zamítnu. Pro výpočet p-hodnoty opět využiju MS Excel, funkci CHITEST.

Vypočtená p-hodnota je 0,67, tedy větší než zvolená hladina významnosti. **Nulovou hypotézu tedy nezamítám** a potvrzuji, že neexistuje statisticky významný vztah mezi využíváním animoterapie a funkcí respondenta. **Respondenti, kteří se starají o děti, využívají animoterapii stejně často jako ti, kteří se starají o seniory.**

Hypotéza 3: Pokud respondentům poskytuje animoterapii nezisková organizace, považují tuto její činnost za veřejně prospěšnou.

Pokud respondenti možnost animoterapie využívají, pak tedy zhruba třetině z nich ji poskytuje nezisková organizace (37,2 % - 54 responzí). Naprostá většina těchto klientů animoterapeutických neziskových organizací považuje činnost této organizace za veřejně prospěšnou (94,4 % - 51 responzí) (viz. Tab. 12) a ohodnotilo její důvěryhodnost na škále od 1 do 5 nejvyšším počtem bodů. **Tuto hypotézu tedy můžeme potvrdit.**

Tab. 12: Počet a poměr odpovědí na otázku č. 5 dotazníku č. 1

Otázka č. 5: Považujete činnost této organizace za veřejně prospěšnou?

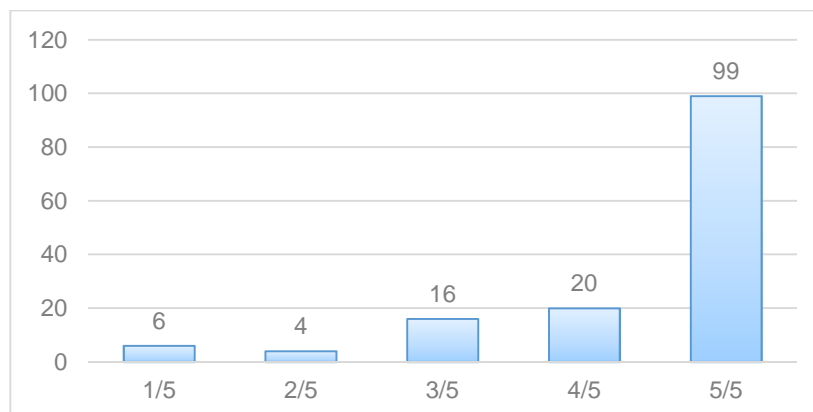
	Počet responzí	%
Zcela neprospěšná	3	94,4
Velice prospěšná	51	5,6

Hypotéza 4: Animoterapie prospívá zdraví respondentů nebo osob, o které pečují

Co se týká prospěšnosti animoterapie jako takové, pak 68,3 % respondentů ji na škále prospěšnosti od 1 do 5 bodů ohodnotilo 5 body jako velice prospěšnou, 13,8 % ohodnotilo terapii 4 body, 11% respondentů 3 body, 2,8 % přiřklo 2 body a za zcela neprospěšnou animoterapii označilo 6 respondentů, čili 4,1 % dotázaných, kteří animoterapii využívají. **I tuto hypotézu můžeme potvrdit.** Grafické znázornění počtu responzí zobrazuje graf 6.

Graf 6: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 9 dotazníku č. 1

Otázka č. 9: Prospívá animoterapie Vašemu zdraví/zdraví osoby, o kterou pečujete?

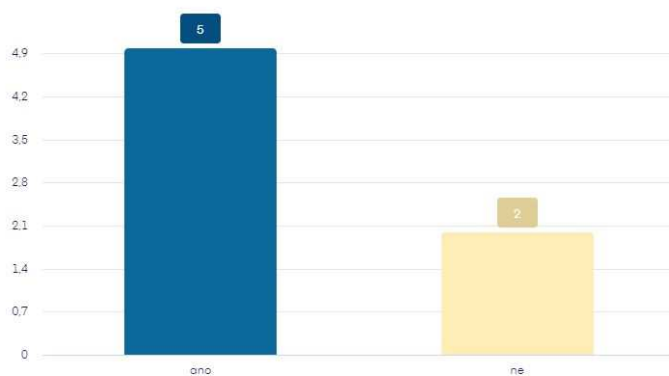
5.2 Dotazník č. 2 - Krajský úřad Olomouc

Druhá část dotazníkového šetření byla zaměřena na zjištění povědomí o animoterapeutických neziskových organizacích mezi pracovníky relevantních odborů krajského úřadu v Olomouci. Prostřednictvím emailu jsem požádala o vyplnění online dotazníku celkem 34 pracovníků odboru zdravotnictví a sociálních věcí. Bohužel se mi i přes opakovanou žádost vrátilo pouze 7 responzí, z toho 6 z odboru sociálních věcí a jen 1 odpověď z odboru zdravotnictví. Opět lze tento fakt snad přičíst vytíženosti tohoto odboru v souvislosti s probíhající pandemií.

Průzkum i přes nízký počet responzí potvrdil výše zmíněnou informaci o nejednoznačném zařazení animoterapie do odpovědnosti konkrétního odboru, což pak neziskovým organizacím komplikuje účast v dotačním řízení. Všichni respondenti odpověděli kladně na otázku, jestli vědí, co je náplní animoterapie, ovšem dva z respondentů z odboru sociálních věcí se domnívají, že animoterapie spadá do gesce odboru zdravotnictví, 4 se domnívají, že animoterapie spadá pod odbor sociálních věcí. Respondent z odboru zdravotnictví animoterapii považuje za záležitost zdravotnictví (viz graf 7).

Graf 7: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 3 dotazníku č. 2

Otázka č. 3: Spadají do Vaší gesce i neziskové organizace zabývající se animoterapií?

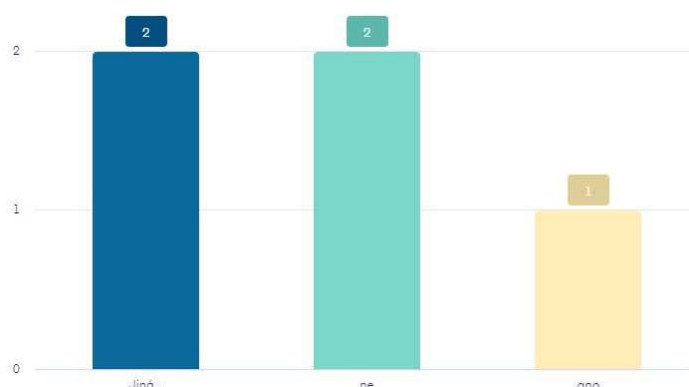

Nejednoznačný je i názor respondentů na možnost zapojování animoterapeutických NNO do tvorby strategických dokumentů (SD). Respondent z odboru sociálních věcí uvádí, že animoterapie je doplňkem sociálních služeb a na tvorbě SD se podílí pouze jejich posky-

tovatelé. Zápornou odpověď uvedli další 2 respondenti. Respondent z odboru zdravotnictví pak uvádí, že uvedené organizace mají možnost se podílet na tvorbě SD, a to prostřednictvím svých zastřešujících organizací. Kladnou odpověď uvedl ještě 1 další respondent a 2 na tuto otázku neodpověděli (viz graf 8).

Graf 8: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 5 dotazníku č. 2

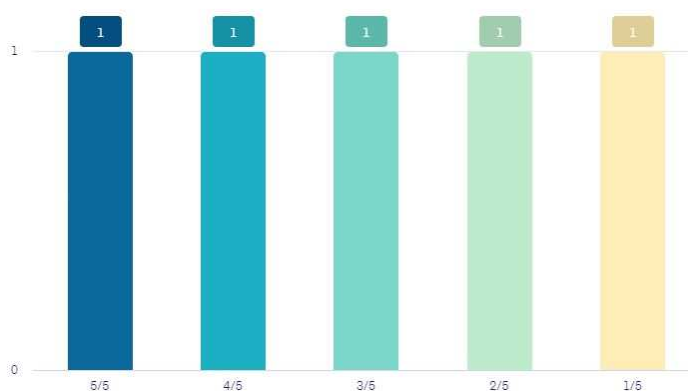
Otázka č. 5: Mají tyto organizace možnost se zapojovat do tvorby SD?

Co se týká bodového hodnocení prospěšnosti animoterapeutických NNO pro občany regionu, odpovídalo 5 respondentů, z nichž každý přiřkl jiný počet bodů na škále od 1 do 5 (viz graf 9).

Graf 9: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 8 dotazníku č. 2

Otázka č. 8: Je podle Vás činnost animoterap. NNO prospěšná pro občany regionu?

6. VÝSLEDKY A DISKUKSE

6.1. Výsledky výzkumu

Cílem této práce bylo dokázat význam neziskových organizací, které se zabývají animoterapií, poukázat na problémy, se kterými se potýkají, a navrhnout jejich řešení.

Ze studia výsledků výzkumů týkajících se vlivu animoterapie na člověka jednoznačně vyplývá, že tato terapie svým působením pozitivně ovlivňuje jak fyzickou, tak psychickou i mentální stránku lidského zdraví. Úspěšně se využívá v péči psychiatrické, psychologické, pedagogické, v práci sociálního charakteru, v rehabilitaci a dalších. Prospěšná je příjemcům všech věkových kategorií, profitují z ní jak děti předčasně narozené už od kojeneckého věku, tak děti školního věku a adolescenti, i senioři. Prokázáno bylo úspěšné užití animoterapie u dětí trpících dětskou mozkovou obrnou, poruchou autistického spektra, u osob umístěných v nápravných zařízeních, u seniorů demencí a mnoha dalších stavů a diagnóz. Zanedbatelný není ani pozitivní vliv na osoby pečující, ať už se jedná o rodinné příslušníky, kteří se v domácích podmínkách starají o dítě s postižením či seniora, nebo profesionální lékařský a ošetřující personál.

Skupina potenciálních klientů animoterapie v ČR není malá a dle statistických prognóz má rostoucí tendenci. Neustále se zvyšuje počet dětí zachráněných po předčasném narození, které si bohužel často nesou následky celým životem, počet dětí s poruchou autistického spektra či problematickým chováním, a s prodlužující se délkou lidského života i počet seniorů.

První část dotazníkového šetření přinesla jednoznačný výsledek, co se týká zájmu o animoterapii a názoru na její prospěšnost pro lidské zdraví. Vzhledem k charakteristice převážné části odpovídajících je prospěšnost animoterapie a zájem o ni potvrzen zejména u rodičů dětí s postižením a osob o ně pečujících (66,5 % respondentů). Většina respondentů využívá obou nejčastějších forem animoterapie – canisterapie a hiporehabilitace. Více než třetina těchto respondentů pak přijímá danou službu od nestátní neziskové organizace a téměř všichni pak považují činnost této organizace za veřejně prospěšnou (94,4 %) a organizaci za důvěryhodnou (92,6 %).

Z rozhovorů s představiteli animoterapeutických neziskových organizací pak vyplývá, že největší překážkou v činnosti je nedostatek financí. Pro neziskovou organizaci je obtížné dosáhnout na prostředky, které by jí umožnily například vybudovat vyhovující zázemí nejen pro rozvoj veřejně prospěšné organizace, rozšíření a zkvalitnění služeb, ale především pro žádoucí profesionalizaci a vůbec pro základní zachování kontinuity v poskytování předmětné služby po materiální i personální stránce.

Obě představené organizace spolupracují s dobrovolníky a jejich práce pro ně představuje významnou finanční úsporu. Obě také využívají dotací ze státního rozpočtu v naprosto minimálním rozsahu. Ani jedna z organizací si nemůže dovolit mít sídlo organizace ve vlastnictví a je závislá na možnosti nájmu. Jeho případná výpověď může být pro organizaci život ohrožující. Nalezení jiného, stejně kvalitního ustájení a přesídlení koní do jiného vhodného prostředí, kde by se dala úspěšně realizovat hiporehabilitace, není ani zdaleka tak snadné, jako kdyby organizace ke své činnosti potřebovala jen administrativní prostory.

Druhá část dotazníkového šetření provedená mezi pracovníky odboru sociálních věcí a zdravotnictví krajského úřadu v Olomouci prokázala nejednoznačné zařazení animoterapeutických NNO do gesce jednoho odboru. Tento fakt komplikuje neziskovým organizacím možnost účastnit se úspěšně dotačních řízení a dosáhnout tak na prostředky ze státního rozpočtu. Nejednoznačný názor mají pracovníci krajského úřadu i na možnost zapojování animoterapeutických NNO do tvorby strategických dokumentů týkajících se oblasti neziskového sektoru. Názor na prospěšnost činnosti těchto neziskových organizací je mezi pracovníky odboru sociálních věcí a zdravotnictví velice roztržštěný, žádní dva respondenti se neshodli na stejné odpovědi.

6.2. Diskuse

V úvodu práce jsem se zmínila o současném trendu klesající důvěry občanů v neziskové organizace jako takové. Poslední údaje z roku 2019 ukazují, že neziskovkám věří pouze zhruba třetina občanů ČR. S tímto údajem nekorespondují fakta týkající se dárcovství. Jen dary poskytnuté online přes portál darujme.cz vzrostly meziročně ze 127 na 232 mil Kč v roce 2020. Že se nejednalo o jednorázovou záležitost, dokazují i údaje za pravidelné dary, kde je meziroční nárůst ve stejných letech z 32 na 54 milionů Kč. Také nejvýznamnější neziskové organizace působící v ČR potvrzují, že i přes probíhající pandemii koronaviru

množství darů nekleslo, naopak lidé přispívali i na speciální sbírky na pomoc nejvíce zasaženým.

Důvěru v neziskové organizace potvrdil i výzkum týkající se animoterapeutických neziskových organizací, kde jim důvěru vyjádřila naprostá většina respondentů užívajících jejich služby. Výzkum také potvrdil zájem o činnost těchto organizací. Názor na prospěšnost jejich činnosti je mezi uživateli této služby jednoznačný, na rozdíl od názoru pracovníků relevantních odborů krajského úřadu.

Z rozhovorů s představiteli animoterapeutických neziskových organizací a také z údajů uvedených v interaktivní mapě neziskovek vyplývá, že prostředky ze státního rozpočtu čerpají tyto organizace jen v minimální míře. Jednou z příčin může být obtížná zařaditelnost předmětné činnosti do gesce jednoho odboru, kterou potvrdila i druhá část výzkumu. Tím pádem se při vypisování dotačních programů neobjevují tituly, ve kterých by animoterapeutická NNO mohla uspět. Samozřejmě je tedy nelze považovat za organizace, které jsou existenčně závislé na příspěvcích od státu nebo je jakýmkoliv způsobem zneužívají. Naopak, využívají práce dobrovolníků, kteří představují významnou finanční úsporu a podstatně tak snižují cenu služby pro konečného uživatele, kterým je ve většině případů osoba v nepříznivé životní situaci.

6.3 Doporučení

Úřad vlády ČR uvedl v dokumentu Metodika tvorby Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2030, že „navržením a následným schválením strategie dochází k vyjádření vůle státu podpořit rozvoj občanského sektoru a nestátních neziskových organizací“. Vyjádření předsedkyně ANNO ing. Martiny Berdychové ve výroční zprávě asociace za rok 2019 vyznívá však přesně naopak. Uvádí v ní, že se asociaci „opět nedařilo efektivní vyjednávání se státní správou. Současná vláda neprojevuje o spolupráci s neziskovým sektorem velký zájem („Výroční zpráva Asociace nestátních neziskových organizací v České republice z. s. za rok 2019“, 2020).“ Dále uvádí, že se asociace dostala dokonce do odborného sporu s pracovníky sekretariátu RVNNO. „Přisvojili si totiž právo vystupovat jménem všech NNO, ačkoliv jsou pouze poradním

orgánem vlády („Výroční zpráva Asociace nestátních neziskových organizací v České republice z. s. za rok 2019”, 2020).“

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že Model střední cesty spolupráce státu a občanského sektoru nefunguje dobře a zřejmě nemá ani jasně stanovená pravidla. Vzhledem k faktu, že neziskovky poskytují téměř tři pětiny sociálních služeb v ČR, měly by být jejich zástupci rovnocennějším partnerem. Například korporativní model spolupráce státu s neziskovým sektorem „vychází z ustanoveného kooperačního orgánu. Tento orgán je ustanoven ze šesti svobodných asociací neziskových organizací. Povinností vlády je konzultovat s tímto orgánem všechny otázky týkající se legislativy všech oblastí společnosti. Korporativní model zajišťuje podílení se neziskového sektoru na ovlivnění veřejné politiky (Klečková, 2020).“ Adekvátní úprava tohoto modelu pro rozsah českého neziskového sektoru by mohla vyjasnit postavení zúčastněných stran a přinést prospěch oběma.

Nejběžnější překážkou v činnosti neziskových organizací jsou finanční problémy a mezi nimi nejčastěji uváděné jednoleté financování, které postrádá kontinuitu. Při nutnosti opakovat žádost každý rok, když nelze předvídat její úspěšnost, a s podmínkou vyčerpání prostředků do konce kalendářního roku nelze tedy cokoli plánovat. Alespoň u organizací, které už prokázaly jakousi stabilitu a prospěšnost své činnosti, by významně pomohlo vložit více důvěry do její práce i představitelů a poskytnout finanční prostředky na více let dopředu.

Stejně tak by organizace, o jejichž činnost je zájem nejen mezi soukromými odběrateli služeb, ale i mezi státem zřizovanými a podporovanými zařízeními, mohly podstatně lépe vykonávat svou činnost, kdyby se jim dostalo jednorázové podpory pro vytvoření stabilního zázemí, které by umožnilo i adekvátní personální zajištění. Mezi dotačními tituly určenými pro neziskové organizace působící v sociálních a zdravotních službách by se mohlo objevit více těch investičních s podmínkami splnitelnými neziskovou organizací. Na příkladu organizace PRO DOTYK, z. s. je znát i zájem neziskových organizací podílet se na zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Ani rozvoj služeb, jejich registrace jako služeb zdravotních či sociálních, ani zaměstnávání osob s nějakou formou znevýhodnění není možné bez splnění základních podmínek, jejichž zajištění je však pro neziskovou organizaci často finančně nereálné.

Významnou podporou pro úspěšný rozvoj animoterapeutických neziskových organizací by pak bylo uznání více forem animoterapie jako léčebné metody, kterou je možné hradit ze

zdravotního pojištění. Jak jsem uvedla už výše, dle informace od garantky akreditovaného kurzu Mgr. Čapkové pojišťovny momentálně proplácí pod kódem 21221 Individuální kinezioterapie II. pouze hipoterapii absolventům akreditovaného kurzu, kteří získají odbornou způsobilost k výkonu hipoterapie u dětí s DMO, a kterým se podaří uzavřít smlouvu se zdravotní pojišťovnou. Animoterapie má však mnohem širší záběr, úspěšně se využívá u mnohem širšího spektra diagnóz i cílové skupiny klientů.

Se zařazením animoterapie mezi léčebné úkony pak souvisí i přiřazení jejich provozovatelů do gesce odboru zdravotnictví, aby byli bráni v potaz při vypisování dotačních programů a grantových řízení a měli tak stejnou šanci dosáhnout na prostředky určené na podporu neziskových organizací, ať už je jejich poskytovatelem stát nebo soukromý subjekt.

S prokazováním stability neziskové organizace jako takové a prospěšnosti její činnosti mohl pomoci Status veřejné prospěšnosti, který byl již zakomponován do nového Občanského zákoníku. Byl rozepsán v pěti paragrafech, které měl doplnit zvláštní zákon. K přijetí takového zákona však nikdy nedošlo, jedním z důvodů měl být kromě jiného i nezájem ze strany neziskovek, protože z něj nevyplývaly žádné daňové výhody. („Novela občanského zákoníku ruší ustanovení o veřejné prospěšnosti“, 2017) Alternativou by tedy mohla být již výše uvedená Značka spolehlivost, kterou spravuje AVPO.

7. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo dokázat význam neziskových organizací se zaměřením na ty, které se zabývají animoterapií, zjistit, jak jsou tyto organizace vnímány nejen aktivními uživateli jejich služeb, ale také zástupci regionu, poukázat na problémy, se kterými se tyto organizace potýkají, a navrhnout jejich řešení.

Počet neziskových organizací v ČR má už od porevolučního období stále rostoucí tendenci. Nejčastější právní formou NNO v ČR je spolek a stejně tak je tomu i v Olomouckém kraji. Co do zaměření své činnosti jsou zde jednoznačně nejpočetnější sportovní organizace a až překvapivě málo jich působí v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb, kam by se právě daly zařadit i neziskové organizace poskytující animoterapii.

Hlavní předmět činnosti těchto organizací, čili animoterapie, má prokazatelně pozitivní vliv jak na psychickou, tak na fyzickou stránku lidského zdraví. Úspěšně se využívá jako podpůrná metoda v mnoha lékařských oborech, v pedagogice, v práci sociálního charakteru či rehabilitaci. Nejčastějšími klienty jsou děti s různou formou zdravotního znevýhodnění a senioři. Skupina potenciálních klientů animoterapie v ČR není zanedbatelná a dle statistických prognóz má rostoucí tendenci. O tuto terapii jeví jednoznačný zájem i ji aktivně využívají jak rodiče či pečovatelé postižených dětí, tak senioři. Uživatelé se také shodují na jejím prospěchu pro lidské zdraví a organizace, které jim animoterapii poskytují, pak považují za důvěryhodné a jejich činnost za veřejně prospěšnou.

V názoru na terapii samotnou i na prospěšnost činnosti animoterapeutických organizací se však rozcházejí s názorem pracovníků odboru zdravotnictví a sociálních věcí krajského úřadu v Olomouci. Zde provedené dotazníkové šetření dále prokázalo, že animoterapie je obtížně zařaditelná do gesce jednoho odboru. V dotačních řízeních se tak zřídka objevují tituly, kde by animoterapeutická NNO mohla uspět se svou žádostí a dosáhnout tak na prostředky určené neziskovým organizacím ze státního rozpočtu.

Animoterapeutické neziskové organizace se přitom potýkají především právě s nedostatkem financí. Přitom investice do vytvoření kvalitního zázemí, které je klíčové pro činnost organizace jako takové a pro základní zachování kvality a kontinuity poskytované služby, je pro neziskovou organizaci často nereálná. Většina NNO přitom dokáže snížit náklady na svůj provoz, například spoluprací s dobrovolníky. Nízké mzdové náklady

pomáhají snížit konečnou cenu služby pro klienta, kterým bývá osoba v nepříznivé životní situaci.

Dobrovolnictví však nelze chápat jen jako významnou finanční úsporu pro neziskové organizace, ale také jako možnost pro dobrovolníka učit se důležitým životním hodnotám a získávat pracovní zkušenosti.

Neziskové organizace obecně jsou v ČR většinovým poskytovatelem sociálních služeb, které navíc dodávají obvykle rychleji, levněji a kvalitněji než stát. Současné vztahy státu a neziskového sektoru tomu ovšem neodpovídají. Aktuální model spolupráce nefunguje dobře a nemá zřejmě ani jasně daná pravidla. Neziskový sektor je přitom v demokratické společnosti natolik důležitý, že by jeho zástupci měli být rovnocennějšími partnery vlády.

Byla bych ráda, kdyby tato práce přispěla ke zlepšení povědomí o významu animoterapie jako takové a napomohla k přehodnocení přístupu veřejnosti i zástupců státní správy k organizacím, které ji poskytují.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

8.1 Citovaná literatura

- ANNO - Kdo jsme. In: *anno-cr.cz.* (n. d.). Retrieved from: <http://anno-cr.cz/kdo-jsme/>
- ANNO - Probíhající projekty. In: *anno-cr.cz.* (n. d.). Retrieved from: <http://anno-cr.cz/probihajici-projekty/>
- Autismus. In: *nautis.cz.* (n. d.). Retrieved from: <https://nautis.cz/cz/autismus>
- AVPO - O nás. In: *avpo.cz.* (n. d.). Retrieved from: <https://www.avpo.cz/o-nas/>
- Boučková, P. (2020). Dárcovství: význam a aspekty. In: *sancedetem.cz.* Retrieved from: (<https://www.sancedetem.cz/darcovstvi-vyznam-aspekty>)
- Břešťan, R. (2020). Jen zlomek neziskových organizací v ČR čerpá veřejné peníze. Fotbalistům jde přes půl miliardy. In: *hlidacipes.org.* Retrieved from: <https://hlidacipes.org/jen-zlomek-ceskych-neziskovych-organizaci-cerpa-z-verejnych-penez-fotbalistum-jde-pres-pul-miliardy/>
- C. H. Mirákl - O nás. In: *chmirakl.cz.* (n. d.). Retrieved from: <https://www.chmirakl.cz/o-nas/>
- Caras, R. (1999). *Zvířata, která změnila člověka: historie prolínání životů zvířat a lidí.* (Vyd 1). V Praze: Rybka Publishers.
- Cena Křesadlo. In: *hest.cz.* (n. d.). Retrieved from: <https://hest.cz/cz/co-delame/cena-kresadlo>
- Coren, S. (2010). Foreword. In *Handbook on Animal-Assisted Therapy.* (3., pp. xv-xviii). Elsevier.
- CVNS - Poslání a činnost. In: <http://cvns.econ.muni.cz>. (n. d.). Retrieved from: <http://cvns.econ.muni.cz/poslani-a-cinnost/>
- Česká hiporehabilitační společnost - O nás. In: *hiporehabilitace-cr.com.* (n. d.). Retrieved from: <https://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/poslani-a-cile/>
- Děti ve věku 0–14 let se zdravotním postižením v krajích (odhad). In: *Katalog produktů ČSÚ.* (2019). Retrieved from: <https://www.czso.cz/documents/10180/130887156/260023190201.pdf/29f1030d-140a-4d61-b6b0-f461f59fd759?version=1.1>
- Dobrovolnictví.* (2018). (6., aktualizované vydání). Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- Fastová, L. (2010). Využití canisterapie v psychoterapii. In: *docplayer.cz.* Olomouc. Retrieved from: <https://docplayer.cz/46413522-Vyuziti-canisterapie-v-psychoterapii.html>
- Fodstad, J., Bauers, J., Sexton, M., Butler, M., Karlsson, C., & Neff, M. (2019). Development of an animal-assisted activity program on a pediatric behavioral health unit. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, vol. 36, pp. 153-157.
- Frič, P. (2002). Historie neziskových aktivit v ČR. In: *III. patro.* Retrieved from: <http://www.tretipatro.cz/index.php?cmd=page&id=26>
- Frič, P. (2000). Neziskové organizace a ovlivňování veřejné politiky: rozhovory o neziskovém sektoru II. In: *ResearchGate.* Praha: Agnes. Retrieved from:

https://www.researchgate.net/publication/40346211_Neziskove_organizace_a_ovlivnovani_verejne_politiky_rozhovory_o_neziskovem_sektoru_II

Frič, P. (2015). Občanská společnost a definice NNO, vývoj, stav a trendy. In: *Dokumenty Rady vlády pro nestátní neziskové organizace*. Retrieved from: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_fric_pro_web.pdf

Grospič, J., Kadeřábková, J., Mates, P., & Wokoun, R. (2004). *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. (4. vyd. (ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 1. vyd.)). Plzeň: Aleš Čeněk.

Guasti, P. (2007). *Povaha občanské společnosti v České republice v kontextu střední Evropy*. (1. vyd). Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Hejduková, P. (2015). *Veřejné finance: teorie a praxe*. (Vydání první). V Praze: C.H. Beck.

HETI - Mission. In: *hetifederation.org*. (n. d.). Retrieved from: <https://hetifederation.org/mission/>

Hiporehabilitace. In: *hiporehabilitace-cr.com*. (n. d.). Retrieved from: <https://hiporehabilitace-cr.com/hiporehabilitace/>

Hyánek, V. (2011). *Neziskové organizace: teorie a mýty*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.

Interaktivní mapa neziskového sektoru (MAPA NNO). In: *muni.cz*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/37628>

Kalkulačka finančního zdraví neziskové organizace. In: *fikane.cz*. (2021). Retrieved from: <https://www.fikane.cz/>

Karasová, J. (2021). Dárců přes koronavirovou krizi nebylo, shodují se neziskové organizace. Dařilo se speciálním sbírkám. In: *irozhlas.cz*. Retrieved from: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/charita-penize-krize-neziskove-organizace-sbirky-pomoc_2101090802_vtk

Kårefjård, A., & Nordgren, L. (2018). Effects of dog-assisted intervention on quality of life in nursing home residents with dementia. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 26(6), pp. 433-440.

Klečková, A. (2020). Fenomén jménem neziskovky: Policy Paper. In: *Analýzy*. Institut pro politiku a společnost. Retrieved from: <https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2020/04/Fenom%C3%A9n-jm%C3%A9nem-neziskovky-IPPS.pdf>

Kolektiv autorů. (2018). *Konference o hiporehabilitaci : Brno: Sborník abstrakt z 12. konference o hiporehabilitaci*. (1.). Brno: Mendelova univerzita.

Kratochvílová, K. (2021). Darujme.cz: Dárcovství v ČR oproti loňsku vzrostlo o 81 %. In: *svetneziskovek.cz*. Retrieved from: <https://svetneziskovek.cz/aktualne-z-nezisku/darujme-cz-darcovstvi-v-cr-oproti-lonsku-vzrostlo-o-81>

Kubát, M. (2006). Občanská společnost a stát. *Revue Politika*, 2006(1).

Lantelme, V., & Smíšková, Š. (2009). Léčba koňmi 3: Rozvoj hiporehabilitace v Čechách. In: *equichannel.cz*. Retrieved from: <https://www.equichannel.cz/lecba-konmi-3-rozvoj-hiporehabilitace-v-cechach>

- Mapa dárcovství 2020 v České republice: čísla, trendy a dopady. In: *donorsforum.cz*. (2021). Retrieved from: <https://www.donorsforum.cz/o-dacovstvi/mapa-darcovstvi-2020.html>
- Mapa zobrazí kompletní data o neziskovkách a to jak odborníkům, tak laikům. In: *ibestof.cz*. (2018). Retrieved from: <http://www.ibestof.cz/stripky-ze-spolecnosti/mapa-zobrazí-kompletni-data-o-neziskovkach-a-to-jak-odbornikum-tak-laikum-.html>
- Metodika tvorby Strategie spolupráce veřejné správy s nestátními neziskovými organizacemi na léta 2021 až 2030. In: *vlada.cz*. (n. d.). Retrieved from: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/Pracovni_skupina_Strategie_2021-2030/Metodika_web.pdf
- Mgr. Čapková, K. (2018). Hipoterapie u kojenců a batolat: přirozený pohyb pro nejmenší. *Integrace a inkluze ve školní praxi*, 2018(2).
- Mozková obrna. In: *cpzp.cz*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.cpzp.cz/clanek/2612-0-Mozkova-obrna.html>
- Národní účty. In: *Penize.cz/Slovník finančních pojmů*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.penize.cz/slovník/narodni-ucty>
- Nevěčná, J. (2019). Psí terapeuti léčí pacienty v Česku už 30 let. In: *i60.cz*. Retrieved from: <https://www.i60.cz/clanek/detail/24152/psi-terapeuti-leci-pacienty-v-cesku-uz-30-let>
- Novela občanského zákoníku ruší ustanovení o veřejné prospěšnosti. In: *ak-ps.eu*. (2017). Retrieved from: <https://www.ak-ps.eu/novela-obcanskeho-zakoniku-rusi-ustanoveni-o-verejne-prospesnosti.html>
- Novinky.cz. (2014). Hipoterapie pomáhá dětem i dospělým. *Novinky.cz*, pp. 1.
- Prouzová, Z. (2015). Data a fakta o neziskovém sektoru v ČR. In: *vlada.cz*. Retrieved from: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_prouzova_data_a_fakta_o_neziskovem_sektoru_1.pdf
- Předčasný porod mohou lékaři předpovědět. In: *uzis.cz*. (2020). Retrieved from: <https://www.uzis.cz/index.php?pg=aktuality&aid=8425>
- Rada vlády pro nestátní neziskové organizace: Základní informace. In: *vlada.cz*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/zakladni-informace-767/>
- Rektořík, J. (2010). *Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení*. (3., aktualiz. vyd). Praha: Ekopress.
- Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 – 2020. In: *Dokumenty Rady vlády pro nestátní neziskové organizace*. (2015). Retrieved from: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/statni-politika.pdf>
- Satelitní účet neziskových institucí. In: *Databáze satelitního účtu neziskových institucí*. (2020). Retrieved from: https://apl.czso.cz/nufile/gh88j_e/SUNI%202005_2018.pdf
- Satelitní účet neziskových institucí. In: *apl.czso.cz*. (2020). Retrieved from: https://apl.czso.cz/pll/rocnka/rocnka.indexnu_sat
- Sebezpoznaní s pomocí koní – Habe diem. In: *chmirakl.cz*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.chmirakl.cz/sebezpoznaní-s-pomoci-koni-habe-diem/>

- Smékalová, E., & Šlégrová, L. (2014). *Využití canisterapie v psychoterapii u dětí předškolního a mladšího školního věku*. (1. vydání). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Smith, H., & Smith, H. (2019). A qualitative assessment of a dog program for youth offenders in an adult prison. *Public Health Nursing*.
- Sobotka, M., & Znoj, M. (2020). Sociologická encyklopedie: Heslo: společnost občanská. In: . Sociologický ústav AV ČR. Retrieved from: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Spole%C4%8Dnost_ob%C4%8Dansk%C3%A1
- Spěvák, V. (n. d.). Soustava národního účetnictví jako informační a metodologický základ makroekonomické analýzy. In: . VŠE. Retrieved from: <http://rybacek.esports.cz/2c/SNU-Spevacek.pdf>
- Společenská odpovědnost je smyslem i cílem naší práce. In: *hest.cz*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.hest.cz/cz/o-hestia/poslani-a-hodnoty>
- Spolehlivá veřejně prospěšná organizace. In: *znackaspolehlivosti.cz*. (n. d.). Retrieved from: <https://www.znackaspolehlivosti.cz/#proverene>
- Svět neziskovek je v novém.. In: *svetneziskovek.cz*. (2021). Retrieved from: <https://svetneziskovek.cz/aktualne-z-nezisku/svet-neziskovek-je-v-novem>
- Šedivý, M. (2018). Index udržitelného rozvoje občanského sektoru pro ČR v roce 2017. In: *docplayer.cz*. Retrieved from: <https://docplayer.cz/105549108-Index-udrzitelneho-rozvoje-obcanskeho-sektoru-pro-cr-v-roce-2017.html>
- Šlégrová, L. (2012). Využití canisterapie v psychoterapii u dětí předškolního věku. In: *theses.cz*. Olomouc. Retrieved from: <https://theses.cz/id/u5d0h4/>
- Štyglarová, T. (2019). Do poloviny století bude o polovinu více seniorů. In: *statistikaamy.cz*. Retrieved from: <https://www.statistikaamy.cz/2019/02/27/do-poloviny-stoleti-bude-o-polovinu-vice-senioru/>
- Tan, V., & Simmonds, J. (2019). Equine-Assisted Interventions for Psychosocial Functioning in Children and Adolescents with Autism Spectrum Disorder: a Literature Review. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 6(3), pp. 325-337.
- UNO OK - O nás. In: *uno-ok.cz*. (n. d.). Retrieved from: http://www.uno-ok.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=18&Itemid=11
- Velemínský, M. (2007). *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona.
- Výroční zpráva Asociace nestátních neziskových organizací v České republice z. s. za rok 2019. In: *anno-cr.cz*. (2020). Retrieved from: http://anno-cr.cz/wp-content/uploads/2020/06/01_ANNO_VZ-2019_NEW.pdf
- Výzva pro nestátní neziskové organizace k zaslání podnětů k návrhu priorit Strategie vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2021 až 2030. In: *vlada.cz*. (2020). Retrieved from: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/aktuality/vyzva-pro-destatni-neziskove-organizace-k-zaslani-podnetu-k-navrhu-priorit-strategie-vuci-destatnim-neziskovym-organizacim-na-leta-2021-az-2030-181917/>
- VZP: Za pět let se počet lidí s demencí zvýšil o 38 %. Náklady na jejich péči rostly ještě rychleji. In: *socialnipolitika.eu*. (2019). Retrieved from: <https://socialnipolitika.eu/2019/09/analyza-vzp-jak-starne-populace-rychleji-pribyva-klientu-s-alzheimerem>

8.2 Seznam obrázků

Obr. 1: Grafické zobrazení pojmů vážících se k občanské společnosti

Obr. 2 Členění národního hospodářství podle principu financování

Obr. 3: Čtyřsektorový trojúhelníkový model národního hospodářství

Obr. 4: Printscreen mapy se zaznačením neziskových organizací v Olomouckém kraji

Obr. 5: Index udržitelného rozvoje občanského sektoru ČR 2019

Obr. 6: Mapa dárcovství 2020

8.3 Seznam tabulek

Tab. 1: Čtyři oblasti občanské společnosti

Tab. 2: Veřejně a vzájemně prospěšné organizace

Tab. 3: Právní formy NI podle Občanského zákoníku

Tab. 4: Neinvestiční transfery neziskovým a pod. organizacím

Tab. 5: Dobrovolnická práce

Tab. 6: Neziskové organizace Olomouckého kraje podle právní formy (2019)

Tab. 7: Počet zaměstnanců v NO v letech 2014 – 2018

Tab. 8: Produkce NNO v roce 2018

Tab. 9: Nejnovější ekonomické ukazatele za neziskové instituce (NI) (2018)

Tab. 10: Hypotéza 2 - Pozorované četnosti

Tab. 11: Hypotéza 2 - Očekávané četnosti

Tab. 12: Počet a poměr odpovědí na otázku č. 5 dotazníku č. 1

8.4 Seznam grafů

Graf 1: Zdroje financování NI sloužících domácnostem v % (2018)

Graf 2: Vývoj počtu neziskových organizací v letech 2014-2018

Graf 3: Neziskové organizace Olomouckého kraje podle oboru (2019)

Graf 4: Počet respondentů dotazníku 1 v jednotlivých kategoriích

Graf 5: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 2 dotazníku č. 1

Graf 6: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 9 dotazníku č. 1

Graf 7: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 3 dotazníku č. 2

Graf 8: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 5 dotazníku č. 2

Graf 9: Grafické znázornění počtu odpovědí na otázku č. 8 dotazníku č. 2

8.5 Seznam použitých zkratek

AAA Animal-Assisted Activity

AAE Animal-Assisted Education

AAT Animal-Assisted Therapy

AACR Animal-Assisted crisis response

ANNO Asociace nestátních neziskových organizací

AVPO Asociace veřejně prospěšných organizací

AOVZ Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům

AISBL Association internationale sans but lucratif (International Non-Profit Organization)

CVNS Centrum pro výzkum neziskového sektoru

COPNI Classification of the Purposes of Non-Profit Institutions

ČHS Česká hiporehabilitační společnost

ČR Česká republika

ČZU	Česká zemědělská univerzita
ČSÚ	Český statistický úřad
DMO	Dětská mozková obrna
DMS	Donors Message Sentence
EMG	Elektromyografie
ESA	European System of Accounts
EU	Evropská unie
FTVS	Fakulta tělesné výchovy a sportu
FTE	Full time equivalent
HPSP	Hiporehabilitace v pedagogice a sociální praxi
HTTP	Hipoterapie v psychiatrii a psychologii
HTFE	Hipoterapie ve fyzioterapii a ergoterapii
HDP	Hrubý domácí produkt
IAHAIO	International Association of Human-Animal Interaction Organizations
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
NNO	Nestátní nezisková organizace
NI	Nezisková instituce
NO	Nezisková organizace
OKEČ	Odvětvová klasifikace ekonomických činností
OSN	Organizace spojených národů
PAS	Porucha autistického spektra
RVNNO	Rada vlády pro nestátní neziskové organizace

RES	Registr ekonomických subjektů
SÚNI	Satelitní účet neziskových institucí
SNÚ	Soustava národních účtů
SD	Strategický dokument
CSOSI	The Civil Society Organization Sustainability Index
HETI	The Federation of Horses in Education and Therapy International
ICNPO	The International Classification of Non-profit Organizations
UNO OK	Unie nestátních neziskových organizací Olomouckého kraje
USAID	United States Agency for International Development
USA	United States of America
UK	Univerzita Karlova